

Índex

1. Resum.....	1
2. Objectius.....	3
3. Estat de la Qüestió.....	4
3.1. La figura humana a l'art.....	6
3.2. El culte al cos a l'adolescència.....	11
3.3. El currículum de Ciències Socials.....	17
3.4. La història de l'art al ESO.....	22
4. Desenvolupament de la Proposta Didàctica.....	31
4.1. Què es treballarà?.....	31
4.2. Metodologia.....	34
4.3. Avaluació.....	41
5. Conclusions.....	46
6. Referències.....	49
7. Bibliografia.....	53
8. Annexos.....	58
8.1. Unitats Didàctiques.....	58
8.2. Pautes per a desenvolupar el treball.....	78
8.3. Guió per al treball i l'exposició final.....	101
8.4. Avaluació.....	103

1. Resum

El que es presenta en aquest treball és una proposta didàctica sobre com treballar la història de l'art al llarg de tota l'Educació Secundària Obligatòria mitjançant la redacció d'un tema transversal. Aquesta proposta s'estructurarà de manera que es desenvoluparà un exemple per a cada curs per tal d'il·lustrar com es podria dur a terme el treball del tema transversal en qüestió, el culte el cos, mitjançant la història de l'art.

No es tracta tan sols de potenciar la història de l'art dins les Ciències Socials, sinó de convertir-la en una eina per a treballar qüestions i problemàtiques de la vida real dels nostres estudiants, utilitzant les obres d'art per a treballar aquests problemes i per tant fer de l'art un element més proper. És en aquest sentit, fer l'art més proper, on hi ha una segona intenció, al mateix temps que s'empra l'art per a treballar problemàtiques reals es durà a terme una introducció al món de l'art, de com comprendre i analitzar les obres d'art.

En definitiva, es tracta de fer que l'alumne apreciï més l'art i el patrimoni que li són propis i pot ser si ho relacionem amb qüestions més rellevants d'expressió del punt de vista de l'alumnat, l'art es pugui fer més comprensible per a ells.

Paraules Clau: Història de l'Art, El culte al cos, Tema transversal, Ideal de Belleza, trastorns alimentaris.

Summary

This work presents a didactic approach about how it works art history along all Obligatory Secondary Education by means of the essay of a crosscutting issue. The proposal is structured such that it is develop an exemple for each cours by illustrate how it could carry out the work of the crosscutting issue in question, the body cult, through art history.

It isn't only to enhancing the Art History in Socials Sciences, but makes it into a tool for work questions and problemes of the real life of our students, using artworks for work these problemes and became art into a nearest element. It is in that way, makes art nearest, where there is a second intention, at the same time that use art for how that understand and analyze artworks.

Definitely, it is to make the Student appreciates more the art and the heritage that are own and maybe if they relate with the most important questions by their point of view, the art can be more comprehensible for they.

Key Words: *Art History, The body cult, Crosscutting issue, Beauty Ideal, Eating disorders.*

2. Objectius

1. Potenciar el paper de la història de l'art dins el currículum de Ciències Socials a l'educació secundària obligatòria.
2. Fomentar l'anàlisi de les imatges com a fonts d'informació però també com a obra artística.
3. Fer de la història de l'art un element vertebrador entre la història i la realitat i els problemes de l'alumnat adolescent.
4. Emprar la història de l'art per a treballar temes transversals dins l'àmbit de les Ciències Socials.
5. Treballar el culte al cos de forma transversal a tota l'educació secundària obligatòria en relació a la situació real en que es representa l'ideal de bellesa a l'actualitat.
6. Comprendre l'evolució de les obres d'art com un canvi de modes en relació a l'ideal de bellesa i les seves conseqüències.
7. Formar joves amb coneixements, arguments i valors per acceptar el propi cos i els dels altres.

3. Estat de la qüestió

La proposta que es presenta i que es desenvoluparà al llarg d'aquest treball es dedica a fer de la història de l'art un connector entre l'art i la cultura, i les problemàtiques en que es poden trobar els alumnes durant l'adolescència mitjançant el treball transversal.

Concretament, el que es proposa és treballar el tema del culte al cos o l'ideal de bellesa mitjançant la història de l'art de forma transversal per a tots els cursos de l'Educació Secundària Obligatòria amb la finalitat de que al mateix temps que aprenen a analitzar i comprendre l'art. Donant a la història de l'art una utilitat per a poder comprendre els estereotips que va marcant la societat i que preocupa tant als adolescents. Es tracta d'una proposta pensada com una programació més que poden emprar els docents dins les aules.

Podem afirmar que l'estudi de la figura humana dins les representacions artístiques és un tema molt treballat, ja sigui des del camp de l'antropologia, amb autors com Romieux (1995-1996) o Azerman (2006) que empren les obres d'art com a fonts d'informació per a saber més sobre les cultures i les societats passades, però també des del camp pròpiament dit de la història de l'art amb autors com Medina, aportant informació sobre les representacions humanes dins cada un dels períodes artístics encara que sigui de forma supèrflua o genèrica. Per tant, el que podem extreure d'aquestes fonts d'informació no és altra que com s'ha representat la figura humana dins l'art, entenent que al llarg de les diverses èpoques aquesta ha anat evolucionant.

Per tal de poder dur a terme aquesta proposta, el primer que s'ha realitzat és una cerca bibliogràfica seguint un total de quatre línies d'investigació, aquests són:

1. La figura humana a l'art: dins aquesta línia es centren aquells documents que treballen la representació del cos dins l'art, per tant parlaren d'antropologia.
2. El culte al cos a l'adolescència: és una línia dedicada a la psicologia durant l'adolescència per tal de comprendre millor quines són les preocupacions i problemàtiques dels adolescents en relació al seu aspecte físic.

3. El currículum de les ciències socials: la proposta s'ha treballat a partir del currículum de la LOE per tal de analitzar-lo i decidir on es pot incloure millor la proposta.
4. Els estudis sobre el tema: ens referim al que s'ha treballat sobre la història de l'art dins la secundària i dins quines matèries. Aquest apartat s'ha dividit en dos subapartats:
 - Un primer dedicat a l'anàlisi del que hi ha sobre aquest tema
 - Un segon dedicat a les propostes metodològiques que es poden emprar dins l'àmbit de la història de l'art.

Mitjançant un anàlisi previ dels documents bibliogràfics ens centrarem en com aquests encaixen i són útils per a la realització d'aquesta proposta transversal i formadora en valors ètics i estètics.

3.1. La Figura humana a l'art

La primera de les línies de investigació amb les que hem de tractar és La figura humana a l'art. I ens demanem: Hi ha estudis de la figura humana en l'àmbit artístic?

Com ja hem esmentat dins aquesta línia la majoria de la informació treballada és de l'àmbit de l'antropologia tot i que també s'ha tingut en compte la documentació pròpia de la història de l'art sempre en el referent de la representació de la figura humana dins l'art.

A trets generals podem dir que Fernández (1990), més que realitzar un estudi antropològic a partir de l'art tracta de posar en valor, defensar, l'antropologia com a art. Tot i així, Fernández ens diu que:

[...] el nacimiento de la concepción del arte como actividad alejada de lo utilitario, como puramente encaminada al deleite estético, nace en Europa estrechamente ligada a una mitificación de la historia profana en que un determinado período histórico se convierte en objeto de estudio y contemplación estética. (Fernández, 1990, p.55)

Per tant, en relació a la proposta donada, ens dóna un primer esbós de com es concep l'art, quina és la tendència general. És aquí on el plantejament entre en funció, el fer comprendre que el concepte que actualment és té del què és bellesa i el que no és un estereotip que al llarg de la història ha canviat, al mateix temps aquest fa que en observar una obra del passat es vegi en l'actualitat com una simple obra bella perquè forma part d'un temps passat. En aquest sentit, avui en dia encara es contempla l'art del passat des d'un punt de vista romàntic, llunyà en el temps i diferent.

Si seguim aquest fil conductor, Romieux dóna més matisos sobre l'estudi de l'art des del camp de l'antropologia. On ens explica que les obres d'art segueixen les modes de l'època i representen les funcions i l'estètica d'una època, tan a nivell dels objectes com dels personatges que s'hi representen. Concretament ens diu que "la obra de arte es el testimonio de un nudo de relaciones [...] que se filtran al cruzar las fronteras étnicas. [...] Son parte de la historia humana que los hace comparables" (Romieux, 1995-1996, p. 157).

El que ens interessa destacar de Romieux és conèixer l'estudi que realitza l'antropologia sobre l'art, veient aquest com un estudi de les cultures, les societats i les modes pròpies de cada època, al mateix temps de com aquestes obres no tenen la mateixa funció en l'actualitat que en l'època en que foren elaborades ja que la societat no és la mateixa, en resum es passa de tenir una funció pròpia a la seva època a ser simplement una obra de contemplació a l'actualitat.

Segons Romieux (1995-1996) convé potenciar l'estudi de les obres d'art per a extreure informació sobre les societats en les que es van realitzar, i per tant, pot ser útil per a fer comprendre als alumnes l'evolució de les societats.

En aquest sentit, Azerman (2006) ens acostava a l'anàlisi de la figura humana. La seva obra treballa de forma concreta l'anàlisi de la figura humana, de l'ideal de bellesa de les èpoques de la prehistòria i l'antiguitat clàssica. En aquest sentit Azerman es centra específicament en uns períodes, essent un exemple més clar de com aplicar un anàlisi, des del camp antropològic, centrant-se en uns períodes concrets.

Explica quina funció té la representació de la figura humana, és a dir, el seu significat o intenció. En el seu anàlisi de la figura a l'època prehistòrica, ens explica com la representació de la figura humana es centra tan sols en una part de l'anatomia i sobretot en el cos femení, per exemple ens diu que "le gravetien et le périgordien révèlent une intense production de statuettes féminines ou de figurations en bas-relief" (Azerman, 2006, p.2). És així com ens diferencia la representació de les figures en relació a si són representacions masculines (per exemple la caça on apareix representat el caçador amb una finalitat màgica i de protecció) o femenines (per exemple la fertilitat amb una finalitat evocant). En segon lloc tracta l'art egipci, utilitzat pels governants com un mitjà propagandístic i per tant, la funció de les representacions artístiques presenta un canvi referent a la representació proporcionada i més fidedigna del cos humà.

Seguit de l'art egipci tracta l'art grec i romà on la representació de la figura humana torna a presentar un canvi, és el moment en que es cerca l'ideal de bellesa entesa com l'assoliment de representar el que ells consideren un cos perfecte corregint els defectes de les persones reals d'aquesta societat amb la intenció de fer més properes les divinitats als homes.

Aquest pot ser un punt rellevant per a poder enllaçar la representació artística amb la qüestió del perquè es representa la figura humana a la prehistòria, però al mateix temps pot ajudar a reforçar aquells continguts de caire més teòric que es puguin haver treballat en l'àmbit de caire històric i per tant consolidar-los.

En aquest sentit, val a dir que Azerman ens pot ser molt útil sobretot a l'hora de treballar la representació de la figura humana al nivell de primer d'ESO en relació a la matèria que s'ha d'impartir-hi segons el currículum, que comentarem posteriorment.

Seguint aquesta mateixa línia, ens trobem amb les aportacions de Fauvel (2011), que ens presenta de la mateixa manera que Azerman un anàlisi de la representació de la figura humana a la prehistòria i l'art antic. De totes maneres, Fauvel va més enllà i proposa una metodologia d'anàlisi que permet aplicar a totes les èpoques artístiques, ens explica que la representació del cos humà ha estat una de les temàtiques més recurrents dins l'art al llarg de la història¹. Per tant, segons aquesta informació la representació de la figura humana dins l'art és el tema més recurrent que podem trobar, i que nosaltres podem representar amb l'ideal de bellesa i el gust de cada època. La metodologia que proposa l'exemplifica amb una obra concreta a cada etapa artística, per exemple en el cas de la prehistòria fa un anàlisi de la varietat de formes en que es representa el cos femení amb el que coneixem com a Venus.

1 Es tracta d'una pàgina web en francès dedicada a l'art i l'educació, on tracten varis temes, entre els quals trobem aquest en relació a la representació del cos dins l'art.

Podem dir que l'estudi de la figura humana dins l'art no és un tema desconegut i aquí tan sols hem vist reflectits una selecció dels que s'han considerat més adients tot i que pot ser no són complets en el sentit de tractar totes les èpoques de les representacions artístiques, però aquest fet no vol dir que no siguin útils. Tot i així aquestes aportacions de l'àmbit de l'antropologia s'han de complementar amb bibliografia pròpia de la història de l'art, com per exemple Medina (2006), Gombrich (2011) o Bozal (1997). És en aquests autors on podem extreure l'estudi de la figura humana representada dins l'art, ja que ens dóna la informació pròpia del gust de l'època sobre la bellesa ideal.

En aquest cas s'ha treballat amb el llibre de Medina, que segueix els estudis de Gombrich, ens va aportant informació de com es representen les figures humanes a totes les èpoques històriques dins les obres d'art, ja sigui en la pintura o l'escultura.

Medina, seguint dins la idea de la representació de la figura humana, ens diu:

[...]que la pintura, com la resta de les arts [...], es desenvolupa en un context social que [...] determina en alguna mesura el resultat final. [...] al llarg de la història el paper de la dona ha estat supeditat a allò que imposava una societat clarament organitzada a favor dels homes i dirigida per homes.(Medina, 2006, p.60).

Aquesta és una afirmació clara que pot ajudar a comprendre millor el gran nombre de figures femenines i masculines que s'han anat representant al llarg de la història, al mateix temps que l'ideal de bellesa ha anat variant.

Juntament amb aquest fet ens especifica dos eixos vertebradors on apareix la figura femenina. El primer d'aquests casos és com a tema de la pintura, és a dir, considerada com un objecte de contemplació; el segon cas és parlar de la dona artista que tot i que en l'actualitat està més acceptat, en el passat, era una simple anècdota, considerant la dona com a pintora de flors i escenes infantils.

Mentre que en el cas de la pintura es centra directament en la figura femenina, en el cas de l'escultura es centra en la figura humana en general. El que en destaca és el fet de que era el client qui decidia en gran part allò que volia que l'artista representés, tot i que aquesta també aportava en gran mesura la seva creativitat. De fet, afirma que “no és agosarat afirmar que l'escultura, té al llarg dels segles un tema predominant que és **la figura humana**” (Medina, 2006, p.81).

Gombrich matisa la idea de Medina, si bé és cert que a grans trets la representació de la figura humana es veu reflectida en les explicacions anteriors. Hem de tenir en compte que la concepció de bellesa és relativa. Aquesta afirmació és veu reforçada per Gombrich:

On peut aimer un paysage parce qu'il nous rappelle notre pays, ou un portrait parce qu'il évoque le visage d'un ami. Il n'y a là rien d'absurde. Il est inevitable [...] qu'un tableau évoque en nous mille et un souvenirs qui present sur notre plaisir ou sur notre aversion. (Gombrich, 2011, p.15)

Per tant, podem dir que la representació de la figura humana pot venir donada per un intent, per part dels artistes, a representar la realitat. Però al mateix temps no hem d'oblidar que l'art entra primerament per la vista, fent que l'observador consideri una obra bella o no en relació al que li és proper. Gombrich afegeix que: “La notion de beauté a ceci d'inquiétant que le goût et les canons du beau varient à l'infini” (Gombrich, 2011, p.20).

Aquesta idea la reafirma Bozal, autor que treballa la història de les idees estètiques i on matisa en el que en termes generals es coneix com bellesa, diferenciant entre: mimesi, bellesa, sublim i gust².

² Bozal explica com al llarg del temps i de les diferents etapes, l'art ha anat variant. En el cas de l'època clàssica predomina la mimesi, concepte que corre a la par amb el de bellesa, essent aquest de caire més genèric. Aquests conceptes a l'època contemporània són rellevats per lo sublim i el gusto. (Bozal, 1997)

3.2. El culte al cos a l'adolescència

Seguint amb l'estructura de les diferents línies d'investigació i per tal de desenvolupar la proposta didàctica, una segona vesant a tenir present és la que hem titulat El culte al cos a l'adolescència.

Fins ara hem parlat de l'estudi de la figura humana dins l'art, però com poder relacionar-ho amb els adolescents? En aquest sentit i seguint el fil conductor, hem de conèixer què pensen i quines són les preocupacions dels nostres adolescents en relació al seu cos i les exigències amb les que es troben dins la societat en la que viuen, per tal de que el treball proposat estigui connectat amb dites preocupacions.

A grans trets, podem resumir que les preocupacions dels adolescents en relació al seu cos és una preocupació d'aparença, de ser com la moda del moment diu que s'ha de ser. De fet, la Liga española de la educación, en el seu estudi de 2010 presenta unes gràfiques on es veu reflectit, en primer lloc les persones que més admiren i en segon lloc per quin motiu.

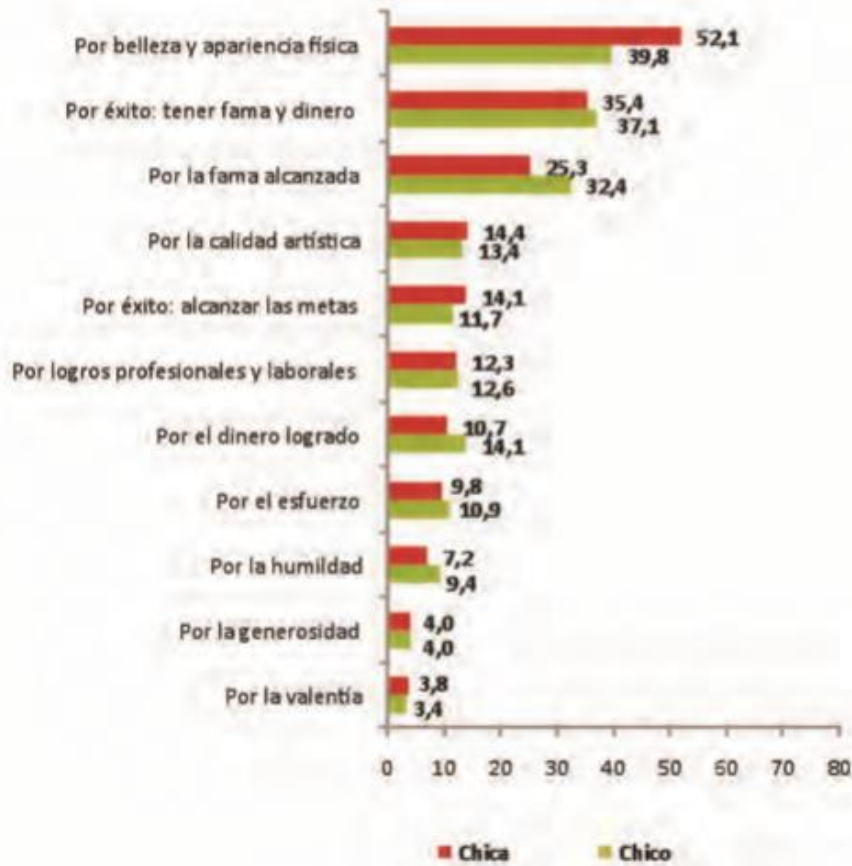
Gráfico 14. Personas más admiradas, según género

Liga española de educación, 2010, p.29

En aquesta primera gràfica podem observar com els referents més importants segons els adolescents i joves són els personatges famosos, com ara cantants o futbolistes.

Gráfico 16. Motivos por los que admiran más a algunas personas, según género

Liga española de educación,
2010, p.31

És en aquesta segona gràfica on es veu reflectit el que consideren més important i pels quals admiren a famosos. A la gràfica trobem al cap amb el major percentatge la bellesa i l'aparença física. És aquí on rau la qüestió de les preocupacions dels adolescents, ja que són molts els adolescents que admiren però també volen ser com les celebritats a les que admiren.

Si bé hem dit que aquestes fonts d'informació segueixen una mateixa línia i treballen aspectes molt semblants, també en presenten altres de diferents o amb matisos. Frontera i Cabezuelo (2005) ens expliquen com tractar aquests trastorns alimentaris però al mateix temps ens donen informació per a potenciar la bona alimentació i el deport. De fet, afirmen que:

La alimentación es importante en todas las edades, però mucho más en una época de crecimiento rápido como es la adolescencia. En este período, además del aumento en peso y en altura, se producen un gran número de modificaciones corporales madurativas. Para poderse efectuar edecudamente, estos cambios necesitan un aporte adecuado de nutrientes y por tanto de alimentos. (Frontera i Cabezuelo, 2005, p.129)

El que pretenen és donar unes pautes per a que els adolescents segueixin una bona alimentació, coneguin els aliments i com consumir-los. Tot i no semblar que presenti una gran relació amb el tema del culte al cos, aquest tema és important ja que per la falta de coneixement sobre la bona alimentació els adolescents tendeixen a presentar vàries malalties com són l'obesitat, l'anorèxia o la bulímia, per tant és un tema a considerar per tal de contrarestar aquestes malalties.

Dins la mateixa línia, Frontera i Cabezuelo ens donen informació sobre el que és i com treballar amb als adolescents que es troben en aquesta situació però també per a prevenir-la. És dins aquest aspecte de prevenció de l'obesitat on ens centrarem, sobretot a l'hora de presentar la proposta didàctica, en relació al gust de certes èpoques per aquells cossos amb una major quantitat de massa corporal. De la mateixa manera que ens parlen de l'obesitat també ho fan de l'anorèxia i la bulímia, com treballar-les i prevenir-les.

A grans trets ens expliquen que “son verdaderos trastornos mentales y los padres necesitan conocer sus características para poderlos prevenir [...]” (Frontera i Cabezuelo, 2005, p.237).

Per tant ens ajuda a ser més conscients del nivell de gravetat d'aquests trastorns coneguts com a trastorns de la conducta alimentària. Un altre fet rellevant que ens aporten aquests autors és com aquests trastorns cada cop augmenten més i sobretot entre el sexe femení, tot i així també cada cop hi ha més casos entre el sexe masculí. D'aquesta manera, podríem dir que la societat cada cop influeix més en el concepte de bellesa, del cos ideal, i per tant són moltes més les persones que es veuen influenciades per aquests conceptes i per tant poden caure en la idea de que l'anorèxia o la bulímia són una opció per a aconseguir el cos que desitgen.

Vallejo-Nágera (2005) ens explica en un sol capítol totes les problemàtiques i conceptes que poden presentar els adolescents en relació al culte al cos, i per tant a l'aspecte físic que consideren adient. A més, és un llibre molt útil ja que presenta exemples reals de situacions amb les que es troben els adolescents i com s'hi enfronten, quines són les seves reaccions, els seus pensaments, com actuen front a situacions diverses, sempre relacionades amb aquest tema del culte al cos.

A l'igual que Frontera i Cabezuelo, Vallejo-Nágera ens parla de l'anorèxia, la bulímia i l'obesitat. Però dona una passa més endavant, ja que ens parla del culte al cos a l'adolescència, quines són les perspectives que tenen els adolescents sobre el cos que tenen i el cos ideal que volen aconseguir, i que en moltes ocasions no és pot aconseguir, ja que es tracta d'un ideal de cos irreal. Vallejo-Nágera defineix molt clarament com es volen veure els adolescents: "el chico quiere ser como un toro; la chica no quiere ser como una vaca" (Vallejo-Nágera, 2005, p.113).

És una afirmació molt clara del que vol aconseguir un adolescent o una adolescent segons els estereotips que venen marcats per la societat. En definitiva aquesta afirmació es refereix al prototipus d'home que es presenta dins la societat i que s'entén per aconseguir un cos atlètic, fort i corpulent; mentre que les noies han de ser tot el contrari, volen aconseguir un cos definit i seguint el prototipus de complexió magre de les models.

Així doncs, podem parlar d'un cos impossible d'aconseguir, que no és real, i que l'intent d'aconseguir-lo pot perjudicar la salut del qui ho intenta. Un cop tractat aquest aspecte el que es fa és enllaçar-lo amb l'apartat que tracta amb l'anorèxia i la bulímia³.

És interessant saber com prevenir els trastorns i conèixer quin és el concepte que tenen de cos perfecte, i per tant fer reflexionar, ensenyar als adolescents, a diferenciar entre el que és un ideal de bellesa que no és real i el que és la realitat del cos humà, i que cada un és diferent.

3 Podríem dir que una causa directe de patir una anorèxia o una bulímia, és a dir, un trastorn de la conducta alimentària ve donada, en la majoria dels casos, per voler aconseguir els prototipus de cos ideal, tan d'homes com de dones, que ve marcat per la societat reflectida en la publicitat, el cinema, la moda, etc.

Seguint amb la mateixa distribució i tractament, Izquierdo en el seu llibre ens parla, de la mateixa manera que els autors anteriors, sobre les problemàtiques que poden presentar els adolescents en relació al seu cos. Tot i que tan Izquierdo (2007) com Vallejo-Nágera no tracten la qüestió de l'obesitat.

Per contra, Izquierdo intenta aprofundir en la qüestió referent al que consideren que és l'ideal de bellesa i des de quin punt de vista els adolescents veuen el seu cos. Izquierdo afirma que:

La manipulación ejercida a través de los medios de comunicación ha provocado grandes estragos en nuestro espíritu; [...] idolatrando la belleza física como un bien superior y capitalizando el cuerpo como un tesoro que hay que cuidar, perfeccionar y explotar. De ahí que se esté desarrollando un verdadero culto a ciertos estereotipos que muchos se esfuerzan por alcanzar y los más envidian en silencio (Izquierdo, 2007, p. 141).

En aquest sentit es podria entendre que els mitjans de comunicació poden ser perjudicials degut l'ideal de bellesa que presenten, considerant-lo difícil per no dir impossible d'aconseguir, i que molts d'adolescents volen aconseguir ja que es preocupen molt per l'aspecte físic. Izquierdo també ens parla de la història de la imatge corporal, com apareix i per quin motiu, qüestió que els anteriors autors no havien esmentat i al mateix temps ho relaciona amb la imatge corporal dels adolescents, on defineix la imatge corporal com “la visión que cada quien tiene de su apariencia física” (Izquierdo, 2007, p. 145).

És a dir, la imatge que es vol aconseguir com a individu però com al mateix temps aquesta es troba influïda pels ideals establerts per la societat, i per tant es treballa per a aconseguir un aspecte que la societat accepti. Això fa que cada un com a individu tingui una perspectiva negativa o positiva sobre el seu cos en relació al que els factors culturals i socials imposen. I és en l'adolescència quan es veuen més reflectits aquests prototipus que venen molt marcats per la societat, ja que els adolescents es troben en un època de canvis i el que volen és aconseguir l'aspecte que dicta la societat en la que viuen.

A les aportacions antropològiques de la representació de la figura humana hem de sumar-hi les qüestions que més preocupen als adolescents. Es tracta d'extreure el que és més útil per a la realització de la proposta didàctica, coneixent quins són els pensaments dels adolescents per a poder-los treballar dins les aules, conèixer quines són les seves preocupacions, que en la gran majoria poden venir marcades per els prototipus que trobem dins la societat en relació a la idealització del cos.

Tal i com han estudiat Izquierdo, Frontera i Cabezuelo, i Vallejo – Nágera és important treballar i fer reflexionar als adolescents, en aquest cas dins les aules, del que és un prototipus de cos ideal i el que és la realitat de cada cos de forma individual. Així doncs, el que ens hem de plantejar és proposar una tractament i un contacte més proper amb l'alumnat per tal de poder treballar dins la nostra àrea temàtica els aspectes que realment els hi preocupen.

3.3. El Currículum de Ciències Socials

Ja hem parlat de la figura humana i dels adolescents, la següent pregunta que ens hem de fer és: Quines idees, objectius, competències i valors educatius proposa el currículum sobre el tema?

Per a respondre aquesta pregunta ens centrarem en el currículum de Ciències Socials de la LOE (2008), tot i que també es podria dur a terme amb el currículum de la LOMCE(2015).

Segons el currículum de la LOE el que es vol aconseguir amb les Ciències Socials dins les aules de secundària és que:

[...] les matèries vinculades a les ciències socials [...] han de contribuir a generar un marc ampli de sabers i curiositats que facilitin el desenvolupament crític i participatiu en l'entorn social. (2008, p.2)

I continua explicant que:

L'ensenyament de les ciències socials ha de garantir també l'assoliment de les habilitats i capacitats pròpies de les seves matèries. [...] S'han de donar a l'alumnat referents socials que li permetin entendre el present i el preparin per viure en la societat del futur, i s'ha de fer sobre les coordenades d'espai i temps. (2008. p.2).

A partir d'aquesta informació que acabem d'extreure podem relacionar la nostra proposta amb el currículum, ja que el que es vol aconseguir amb aquesta és donar als alumnes les eines necessàries perquè siguin capaços de fer una lectura correcta de tota la informació amb la que es trobaran en el seu dia a dia.

Aquesta proposta tal i com ja hem esmentat es podria desenvolupar de la mateixa manera dins el currículum de la LOMCE, aquest ens diu que:

(La matèria de les Ciències Socials) Té per objecte estudiar les múltiples interaccions que s'estableixen en les societats, i especialment les diferents manifestacions territorial i l'evolució d'aquesta societat al llarg del temps. (2015, p.25070)

Tot i les seves diferències, els dos currículums es centre en el treballar informació i donar als alumnes les eines necessàries al llarg de la seva vida i no tan sols dins l'àmbit escolar. Un altre aspecte que apropa els dos currículums és que en general, quan es parla de ciències socials es tendeix a generalitzar amb la geografia i la història, deixant la història de l'art com un apartat propi de la història i tan sols s'esmenta en ocasions puntuals per a fer-li referència directe quan s'han de tractar aspectes culturals o de coneixement del patrimoni.

En aquest sentit s'hauria de potenciar una mica més la història de l'art, ja que, tot i ser en gran mesura un estudi de la cultura i el patrimoni pot ser una eina molt útil per a treballar altres tipus de qüestions en les que els alumnes hi trobin una utilitat propera a ells, útil per el dia a dia⁴.

Ens centrarem en el currículum de la LOE, tot i que en moments concrets esmentarem la LOMCE, tenint en compte la realitat en que es troba l'educació, a cavall entre dos currículums.

El Currículum de la LOE presenta un seguit dels objectius dels quals tenen cabuda dins la nostra proposta el fet de que volen “facilitar la informació necessària [...], ajudar a analitzar i interpretar [...] i presentar els continguts amb criteris i principis metodològics [...]” (2008, p.6); i per tant donar a la història de l'art un caràcter més utilitari per als alumnes.

4 És interessant com tot i no esmentar-ho concretament en la història de l'art, el currículum ens diu que les ciències socials han de proporcionar tècniques per a fer un bon ús de la informació, és aquí on podem parlar de la història de l'art com a font d'informació.

Si parlem de les competències bàsiques que presenta el currículum (LOE), podem dir que a la proposta didàctica es podrien treballar totes aquestes competències. Tot i així, n'hi ha unes que predominen i tenen major importància en el desenvolupament de la proposta, aquestes són:

- La competència cultural i artística, ja en primer lloc treballarem l'art de les diverses èpoques històriques, s'analitzaran obres d'art i es donarà a conèixer aquells aspectes rellevants. Concretament el currículum ens diu d'aquesta competència que:

[...] (s'ha de) conèixer i valorar les manifestacions del fet artístic. [...] L'esmentada contribució es facilitarà realment si es preveu una selecció d'obres d'art rellevants [...] i es dota a l'alumnat de destreses d'observació i de comprensió d'aquells elements tècnics imprescindibles per a la seva anàlisi dins el context real [...]. (2008. p.10)

- La competència d'Autonomia i iniciativa personal ja que aquesta proposta es durà a terme a mode de treball de recerca on els alumnes hauran de treballar material i aprendre a seleccionar-lo per tal de desenvolupar el treball pertinent mitjançant el qual es vol treballar aquesta proposta. El currículum ens diu que s'ha: “afavorir el desenvolupament d'iniciatives de planificació i execució, així com processos de presa de decisions” (2008. p.12)
- La competència Social i ciutadana que es troba implícita dins la proposta perquè aquesta vol fer de la història de l'art una eina útil dins la vida real dels alumnes, saber identificar les imatges que es troben en el seu dia a dia, no només obres d'art, sinó en tot el que presenta relació amb les modes del moment i el gust de la societat qui hi viu. En aquest sentit el propi currículum ens diu el següent:

Ha de poder ser utilitzada per l'alumnat per desenvolupar-se socialment i l'ha d'ajudar a entendre els trets de les societats actuals, la seva pluralitat i els reptes i compromisos que planteja. (2008, p.9)

De la mateixa manera que el currículum presenta les competències bàsiques també ens presenta un llarg llistat d'objectius que pretén aconseguir dins la matèria de les Ciències Socials per tal d'aconseguir un seguit de capacitats. De totes aquestes capacitats relacionades amb els objectius, ens interessa destacar aquelles que presenten una relació amb la història de l'art, però també amb la lectura de les imatges i la seva interpretació, ja que són els que més es treballaran dins la proposta.

Aquestes capacitats són les següents:

8. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, històric, artístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. [...]
9. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància [...]
10. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporten les ciències socials amb precisió i rigor [...]
14. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural per valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultura i artístic [...]
15. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant [...] (2008, p. 13-14)

En aquests cinc apartats seleccionats el que es treballa no és altra cosa que el coneixement i la valoració de l'art, la cultura i el patrimoni, però al mateix temps que els alumnes coneguin i emprin el vocabulari específic dins les tasques que puguin realitzar.

Un cop explicades les competències i les capacitats/objectius del currículum (LOE) que es treballaran a la proposta es hora d'entrar directament en els temes o unitats didàctiques en que podem treballar el culte al cos des d'una perspectiva transversal mitjançant la història de l'art.

En relació als continguts comuns de cada nivell ens interessen els que es relacionen amb el vocabulari propi de la matèria o la utilització de fonts d'informació⁵.

Es pot afirmar que l'art en el currículum de l'Educació Secundària Obligatòria de Ciències Socials queda relegat a una simple presència per a conèixer les obres més representatives i per tant cada cop es va perdent més la seva importància, que considero no és poca, pot ser no es pot posar al mateix nivell que la història però l'art pot ser un element visual que pot fer més comprensible la història, el fet de veure com era la societat de l'època, mitjançant les obra d'art, la societat i les situacions de l'època que s'estan explicant històricament, a més de ser una gran eina per a possibles temes transversals com és el cas de la meva proposta.

5 Concretament ens interessen els continguts comuns d'adquisició de vocabulari propi i la seva aplicació, obtenir informació a través de diverses fonts d'informació, saber conèixer i interpretar els elements bàsics i valorar l'herència cultural. Per tant, destaquem els continguts comuns que tenen una relació més propera amb la història de l'art.

3.4. La història de l'art al ESO

Un cop tractades les següents qüestions dins aquest fil conductor que és la nostra proposta didàctica és el moment de plantejar-nos quins estudis s'han realitzat sobre l'estudi de la història de l'art dins les aules de la secundària obligatòria. En general podem dir que són estudis i investigacions dedicades a la utilització de la història de l'art ja sigui com a tema transversal o en general dins les aules. Al mateix temps també es tractaran les possibles metodologies que s'han pogut donar per a treballar la història de l'art dins l'ESO.

a) Els Temes Transversals:

El primer que cal saber que són els temes transversals i on els ubiquem dins el currículum. Moreno (1995) presenta la següent definició:

En el cas de Moreno, en el seu capítol⁶, ens diu quins són els temes transversals que es poden treballar amb el currículum, i que defineix de la següent manera:

[...] temas transversales, de los que se dice que deben impregnar toda la práctica educativa y estar presentes en las diferentes áreas curriculares. Los temas considerados «transversales» en el currículum (son) – *Educación Moral y Cívica, Educación para la Paz, Educación para la salud, Educación para la Igualdad de Oportunidades entre los Sexos, Educación Ambiental, Educación Sexual, Educación del Consumidor y Educación Vial* - [...]. (Moreno, 1995, p.1)

Moreno ens segueix dient que:

[...] requiere, en primer lugar, dibujar con claridad las fronteras que los separan, actualmente, de las materias curriculares para, una vez diferenciadas, poder clarificar las posibles formas de integración mutua, en el plano conceptual primero y en el de la práctica a continuación.

6 És més aviat un document que recull la informació aportada a aquest primer capítol, tot i que dóna la sensació d'haver estat abreujat en relació al text del llibre original ja que es tracta d'un document penjat en xarxa. Tot i així ens dóna un informació rellevant sobre el què són els temes transversals.

Ello nos conducirá, [...], a un diálogo entre el pasado y el futuro, utilizando un lenguaje que necesariamente tendrá que ser el del presente (Moreno, 1995, p.5).

És important entendre el tema transversal com el nexa d'unió entre la realitat en la que viuen els alumnes i el passat dels fets històrics, geogràfics i artístics de les ciències socials.

Moreno ens parla de com treballar els temes transversals, element rellevant per fer de les explicacions teòriques una qüestió propera i útil en la realitat en que viu i es desenvolupa l'alumnat.

Per tant quan hem parlat de que els temes transversals poden tenir una funció de nexa, ens referim a aquest fet, a donar un sentit, una utilitat real als coneixements teòrics que apareixen al currículum i que s'han d'impartir dins les aules, amb la intenció de presentar-los com un element útil i interessant per els nostres estudiants en el futur, tan pròxim com llunyà. El que es vol canviar amb aquesta proposta didàctica de transversalitat, és que els alumnes vegin els coneixements de les Ciències Socials com una matèria amb una utilitat que va més enllà d'aprovar els exàmens i passar de curs. El que es vol és que hi trobin una utilitat real i propera, a la vegada que es potencia la història de l'art.

Per tal de treballar correctament els temes transversals i aconseguir el que acabem d'esmentar, el primer que s'ha de fer és conèixer les necessitats reals amb les que els nostres alumnes es troben dins la societat en la que viuen, i tan sols a partir d'aquí pot ser els coneixements teòrics tinguin un sentit més important, rellevant, per als estudiants.

Yus (1996), a diferència de Moreno, es centra més en els aspectes metodològics i utilitaris dels temes transversals dins el currículum. En definitiva, tracta en gran mesura com emprar la didàctica en els temes transversals, per a ser més exactes ens presenta dos tipus d'unitats didàctiques on es poden trobar inclosos els temes transversals, aquestes són:

- Unidades didácticas organizadas en torno a un tema de carácter disciplinar; al que se incorporan, adicionalmente, los contenidos transversales.
- Unidades didácticas organizadas en torno a un tema de carácter transversal, de forma que el tema transversal actúa como eje alrededor del cual se va justificando el tratamiento de los contenidos diisciplinarios.(Yus, 1996, p.4).

I Muñoz (1997) explica el què s'entén per transversalitat, ampliant la definició de Moreno, i ens diu:

La Transversalidad [...] viene representada por unos temas educativos que responden a determinados problemas sociales y que están presentes en el conjunto de las áreas curriculares(Muñoz, 1997, p.161)⁷.

El que ens ve a dir l'autora és que els temes transversals han de treballar problemes socials de la vida real. De les seves aportacions, el que considero que és més rellevant, més útil, de cara al desenvolupament de la proposta és com s'ha de treballar per aconseguir un bon tema transversal i que es pugui desenvolupar correctament dins els aules. Aquestes pautes són segons Muñoz:

[...] tres aspectos que las caracterizan (enseñanzas transversales): por una parte, su propio carácter transversal, es decir, el hecho de que no aparezcan asociadas a algunas áreas de conocimientos sino a todas ellas y en todos sus elementos prescriptivos; por otra parte, la indudable relevancia social de las cuestiones o problemas que las integran; y por último, la ineludible carga valorativa [...] que su tratamiento conlleva. (Muñoz, 1997, p.162)

7 Muñoz presenta el mateix llistat de temes transversals que ja hem esmentat amb Moreno.

Un cop realitzada aquesta primera intervenció relacionada amb els temes transversals en si mateixos, entrarem en matèria dels dos grans blocs anteriorment esmentats a l'inici d'aquest apartat, és a dir, els estudis o investigacions sobre el paper de la història de l'art dins l'Educació Secundària Obligatoria i les propostes metodològiques que es poden dur a terme.

b) Didàctica de la història de l'art al ESO:

De la Cruz (2014) ens posa en situació sobre l'estat actual de la història de l'art i quina és la seva funció. Explica que:

La Historia del Arte es hoy una ciencia social, porque se ocupa del estudio de una faceta del ser humano, su capacidad creadora. [...] se hace referencia a una sèrie de manifestacions que poseen en común una característica, ser apreciadas fundamentalmente a través del sentido de la vista. (De la Cruz, 2014, p.7)

Sense deixar de banda el plaer de contemplar les obres, aquestes poden ser molt útils com a instruments per a comprendre el món de forma única i diferent. Tot i que avui en dia es pot considerar un obra d'art si es dóna la situació i la teoria adequades (De la Cruz, 2014, p.8-9), però aquest fet no sempre ha estat així⁸.

Martínez, aprofundeix més en les utilitats de la història de l'art en l'educació secundària, afirma que:

Pensamos que el uso del arte producido a través de la historia es un elemento que ayuda y estimula doblemente en la educación artística por dos motivos fundamentales: [...] acerca épocas pasadas al alumnado [...] i [...] amplía el horizonte creativo de las y los alumnos [...] (Martínez, 1993, p.61-62).

⁸ De la Cruz ens remet a l'Estètica i l'idea de bellesa del passat des de l'àmbit de la Filosofia. Podem relacionar aquesta afirmació amb l'estudi de les idees estètiques de Bozal, anteriorment citat.

El que tracta és d'anar una passa més enllà i no tan sols treballar l'elaboració de l'art sinó conèixer l'època en que es du a terme encara que sigui dins la matèria d'educació plàstica i visual a diferents nivells acadèmics. Un cop realitzat aquest primer anàlisi, presenta tres propostes, una per a cada nivell, de com treballar l'art dins cada una d'aquests nivells educatius. Tot i així l'autora conclou amb la següent afirmació:

[...] la enseñanza de las artes plásticas con experiencias relacionadas con la historia del arte debe ser activa. Fomentando la creación y transgresión de la obra porque de este modo nos situaremos ante un conocimiento no sólo activo sino como hemos repetido insistentemente en nuestros objetivos, plenamente creador (Martínez, 1993, p.73).

Per tant, com ja hem dit, fa una passa més endavant ja que potencia la relació entre la realització de l'acció artística amb la història pròpia de l'art amb el que està treballant, d'aquesta manera tot i ser des del punt de vista de la tècnica, l'alumne pot començar a relacionar el que realitza a les classes d'Educació Plàstica i visual, amb la història d'aquell art que intenta reproduir o comprendre.

Canviant una mica el registres i aprofundint en l'art com a eina per a l'educació Viaño (2012) es centra en l'aspecte educatiu de l'art i com aplicar-lo. El que ens interessa destacar és l'apartat que dedica a l'art dins l'educació secundària i on l'autora afirma el següent:

[...] En la ESO el alumnado se encuentra en una edad clave en la formación del individuo. [...] Así pues, en este periodo crucial de la formación de la persona, el arte puede ser una interesante herramienta y un excelente método de expresión de todo aquello que no se puede expresar con palabras (Viñao, 2012, p.923).

Ve a dir que en l'ESO l'art pot ser una via molt útil per a treballar aspectes d'altres matèries que pot ser es troben més allunyades dels alumnes i amb les que es poden expressar o comprendre millor les situacions que se'ls planteja ja sigui dins o fora de l'aula.

De totes maneres, i en consonància amb els anteriors autors ens seguim trobant com aquesta idea de donar un punt de vista més útil a l'art es troba imbricat dins la matèria d'Educació Plàstica i Visual. A excepció de De la Cruz, que tracta l'educació plàstica però també la història de l'art dins les ciències socials, donant més rellevància a la segona.

Per a contrarestar una mica aquesta perspectiva de l'art dins la secundària cal esmentar a Eveline Bevort (1995). Bevort es proposa estudiar l'art des de la interdisciplinarietat. En aquest cas proposa treballar la lectura d'imatges de forma transversal a les matèries de Llengua francesa, a les Ciències Socials, a llengües en general i a l'Educació Plàstica i Visual. El que diferencia aquesta article dels anteriors és la proposta de treballar l'art dins altres matèries més enllà de la plàstica i les ciències socials, tot i així segueix predominant el treball de l'art de l'Educació Plàstica.

Bevort ens diu que “[...] partir de conocimientos comunes, determinar colectivamente el tema concreto de su trabajo y realizar las actividades en las diferentes asignaturas” (Bevort, 1995, p.60). Per tant, és important una bona coordinació entre els docents a l'hora de desenvolupar la proposta.

Altres articles rellevants que tracten l'estudi de la història de l'art es centren més dins la història de l'art a secundària tot i que es dóna en cursos concrets, com és el cas de Gómez, Molina i Pagán (2013) a les seves aportacions. En aquest cas els autors treballen la història de l'art ja no només dins la plàstica sinó que es centra més aviat dins les ciències socials. De fet, presenta un anàlisi sobre la situació de la història de l'art dins el currículum de Ciències Socials, arribant una mica a la mateixa conclusió del que s'ha estat explicant en l'apartat dedicat al currículum, en el sentit de que es troba relegat a un segon plànol, com a suplement de la història i no es veu destacada per ella mateixa. Concretament ens diuen:

En nuestro sistema educativo el papel de los contenidos de historia del arte tradicionalmente se han enseñado de forma minoritaria y como subsidiarios de la historia. (Gómez, Molina i Pagán, 2013, p.69)

I ens continuen dient:

[...] (hay que) intentar valorar cuál es el peso real de la historia del arte en el área de Ciencias Sociales, Geografía e Historia en esta etapa educativa (2º ESO) y la forma en que los manuales de texto muestran los contenidos. (Gómez, Molina i Pagán, 2013, p.69)

Al mateix temps realitza un anàlisi sobre alguns llibres de text de forma comparativa de manera que es veu com els apartats dedicats a l'art són minoritaris i de forma descriptiva de les obres més representatives de cada època, sense aprofundir ni comprendre el perquè de cada època artística o relacionant-la amb els coneixements teòrics de la història, sinó que més aviat queda relegada a un breu apartat que el professor considera si s'ha d'aplicar o no.

Dins la mateixa línia de tractament de la història de l'art dins la secundària trobem a Alonso (2003) on la diferència respecte dels anteriors autors rau en el curs on aplica les seves explicacions, en aquest cas a 4^t d'ESO.

En vista de la informació extreta podem dir quina és la situació d'aquesta disciplina a la secundària i podem arribar a la conclusió de que avui en dia es considera que la història de l'art com a matèria en si dins l'ESO queda relegada a un segon plànol. Aquest fet pot ser degut, en part, per la perspectiva acadèmica en que es concep i per a formar futurs historiadors de l'art, i no tan per donar a conèixer i facilitar les eines per a poder comprendre l'art a tot alumne, i per tant ciutadà.

c) Metodologia didàctica de la història de l'art:

El segon i darrer bloc que compona aquest apartat és el de les fonts bibliogràfiques dedicades a les possibles metodologies que es poden emprar per a dur a terme i treballar la història de l'art. Dins aquest segon bloc ens trobem amb autors que es dediquen exclusivament a qualche aspecte metodològic com pot ser la realització de mapes conceptuals en relació a la història de l'art, per tant es concreta molt la metodologia i el contingut⁹.

Les aportacions de Santamaría (2004) poden ser útils per al professorat, però també per a l'alumnat. La informació aportada per Santamaría és un compendi de recursos web per a poder treballar l'art. Tot i això, Santamaría ens diu que està “dedicado al enseñante de bachillerato de historia del arte” (Santamaría, 2004, p.1) Tot i això, es podria treballar als nivells inferiors, sempre adaptant la informació al nivell, per tant s'hauria de fer una prèvia selecció per part del docent d'aquells recursos web més adients.

De la Cruz, ens dóna una informació molt clara i bàsica del que s'ha de treballar en primer terme amb les obres d'art, l'observació. Els alumnes han d'aprendre a mirar i comprendre el que observen. Concretament ens diu que “Aprender a mirar se ha convertido en el pilar fundamental de la didáctica específica de la Historia del Arte [...]” (De la Cruz, 2014, p.13). Aquest fet, l'observació no hauria de ser un problema per a l'actual alumnat, ja que han nascut dins la societat de la imatge. Per contra, la realitat és que els alumnes es trobem amb dificultats per a comprendre el que diuen les imatges. Per aquest motiu s'ha de donar unes pautes sistemàtiques per a aprendre a analitzar les obres d'art¹⁰(De la Cruz, 2014, p.15).

9 En el cas de l'article de Mendioroz, podem dir que pot ser una bona eina per a la preparació de l'estudi de les matèries, el fet de saber com emprar els mapes conceptuals.

10 De la Cruz fa referència a Gubern en el moment en que diu que “precisamente porque su hiperabundancia (las imagenes) las ha trivializado y despojado de la capacidad de atraer la mirada” (De la Cruz, 2014, .p15)

Dels autors i textos analitzats, podem dir que la didàctica de la història de l'art dins la secundària, el paper que té i la seva possible transversalitat no ha estat fàcil de trobar. Més aviat els estudis que trobem en relació a la secundària es centren en l'Educació Plàstica i Visual, donant la sensació de que té més importància aquesta que la història de l'art. No vol dir que la segona hagi d'estar per sobre de la primera, però sí que es treballi una mica la història de l'art ja que en part, degut a la seva imbricació dins la història queda relegada a un segon plànol.

En els casos en que s'ha parlat directament de història de l'art a secundària ha estat en cursos concrets i de forma excepcional en relació a la transversalitat d'aquesta matèria. Així doncs, considero que la història de l'art cada cop és més poc treballada i tractada, perquè els currículums són incommensurables, i el que es pot fer és donar valor a la història de l'art i pot ser sense estar tan lligada a la història. Per aquests motius la meua proposta didàctica el que vol es proposar la història de l'art com a eina per a treballar un tema transversal fent d'aquesta matèria un element útil per a ajudar a que els alumnes comprenguin la realitat en que viuen i treballar les problemàtiques en que es puguin trobar, en aquest cas en relació al culte al cos i la figura humana.

4. La Proposta Didàctica

4.1. Què es treballarà?

En aquesta proposta es treballarà la història de l'art des de la seva transversalitat a tota l'ESO per a analitzar l'evolució de la figura humana i el culte al cos. La intenció d'aquesta és en darrera instància donar a conèixer la varietat d'obres d'art on es representa la figura humana al llarg de la història i com el seu ideal de bellesa va canviant, per tal de fer reflexionar als alumnes sobre la moda i l'ideal de bellesa que marca la societat en que viuen.

Podem realitzar aquesta proposta a tots els punts referents a l'art i la cultura de les etapes històriques que es desenvolupen al llarg de tota la secundària i que formen part del currículum de Ciències Socials de les Illes Balears¹¹. Aquesta quedaria inclosa dins l'Educació per a la salut, ja que mitjançant l'anàlisi de les obres d'art i les representacions de l'ideal del cos, donant als alumnes les eines per a que diferenciïn entre la realitat i el desig.

En la proposta desenvoluparem un tema de cada curs, per tal de que aquest pugui servir de pauta per a canviar l'època en que es vulgui dur a terme. Així doncs, a primer ens centrarem a desenvolupar l'art grec, a segon l'art barroc, a tercer el comerç i el turisme mitjançant la publicitat i a quart l'art contemporani.

Treballarem amb les competències presentades en el currículum de Ciències Socials, d'aquests algunes són més rellevants que d'altres pel tipus d'activitats que es duran a terme. Observant la següent graella podem veure quines són les competències que més es treballaran per curs:

11 A l'annex del currículum de l'especialitat de geografia i història de les Illes Balears del 2008 es presenta desglossat cada un dels temes que s'han de treballar amb els seus subapartats, entre els quals trobem els referits de la història de l'art, com per exemple *Art de la Prehistòria*.

Competències Bàsiques	1r	2n	3r	4t
Competència Social i Ciutadana		X	X	X
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	X	X	X	X
Competència cultural i artística	X	X	X	X
Tractament de la informació i competència digital			X	
Competència en comunicació lingüística	X		X	
Competència matemàtica	X	X	X	X
Competència per aprendre a aprendre	X			X
Autonomia i iniciativa personal	X	X	X	X

A partir d'aquesta graella podem observar com les competències en el coneixement i la interacció amb el món físic, la cultural i artística, la matemàtica i la d'autonomia i iniciativa personal es treballen al llarg de tots els cursos. Aquest fet es deu a la utilització d'activitats recurrents per tal d'observar una evolució a l'alumnat, i que explicarem amb més detalla a l'apartat de la metodologia.

Aquelles competències que destaquen més segons el curs són, en el cas de primer la competència lingüística i la d'aprendre a aprendre. A segon agafa una major rellevància la competència social i ciutadana, i que es mantindrà en els cursos posteriors. Al tercer curs, es remarquen la del tractament de la informació i competència digital, i la lingüística. Finalment a quart s'afegeix la competència d'aprendre a aprendre.

Aquelles competències que no apareixen marcades a tots els cursos no vol dir en cap cas que no es treballin, sinó que simplement n'hi ha que destaquen per sobre d'elles, segons el que interessa als docents que treballin els alumnes.

De la mateixa manera que es treballen les competències bàsiques, amb aquesta proposta i seguint l'esquema de Núria Alart i Guasch (2007-2008)¹², també es poden treballar les intel·ligències múltiples. Observem la següent graella:

¹² Guasch fa una comparació entre les competències bàsiques i les intel·ligències múltiples que es poden treballar dins cada una d'aquestes comepetències.

Intel·ligències Múltiples	1r	2n	3r	4t
Intel·ligència Lingüística	X	X	X	X
Intel·ligència Logico-Matemàtica				
Intel·ligència Naturalista				
Intel·ligència cinètico-coporal				
Intel·ligència visual espacial	X	X	X	X
Intel·ligència musical				
Intel·ligència Interpersonal	X	X	X	X
Intel·ligència Intrapersonal	X	X	X	X

Les intel·ligències que més es treballarien dins la proposta al llarg de tots els cursos serien la Intel·ligència lingüística, la visual espacial, la interpersonal i la intrapersonal, tot i que podem trobar més d'una intel·ligència dins una mateixa competència segons Guasch. En aquest cas la Intel·ligència Lingüística es treballaria dins la competència de comunicació lingüística mitjançant la realització dels treballs escrits i les exposicions orals desenvolupats als diferents cursos. La Intel·ligència visual espacial dins la competència cultural i artística treballada a partir de l'observació i anàlisi de les obres d'art assignades. La Intel·ligència interpersonal dins la competència d'aprendre a aprendre, sobretot referent a la convivència amb els companys del grup de treball. Finalment la Intel·ligència Intrapersonal, ja que a través del projecte que treballaran els alumnes als diferents cursos es treballarà l'acceptació d'un mateix ja sigui en la forma física o de caràcter.

4.2. Metodologia

A grans trets, es tracta d'anar desenvolupant un treball al llarg de tota l'Educació Secundària Obligatoria per tal d'obtenir com a resultat un treball de recerca on cada petit treball que es realitzarà per curs, és una part de la totalitat del treball final.

A grans trets les activitats (Annex B) que es duran a terme seran, l'elaboració d'un Eix cronològic, un comentari d'una obra d'art, una enquesta i el seu posterior anàlisi i una exposició oral. A excepció de l'Eix cronològic que es realitzarà de forma individual, la resta d'activitats es durà a terme mitjançant el treball cooperatiu, és a dir, es realitzarà un treball en grup.

En el cas de primer d'ESO ens centrarem a treballar el tema transversal en el segon bloc: "Bloc 2. Societats prehistòriques, primeres civilitzacions i edat antiga" (2008, p.15)¹³. La Unitat Didàctica de primer està destinada a treballar la figura humana i l'art grec (Annex A).

Aquest primer curs es troba dividit en dos grans blocs, un primer dedicat a la geografia i un segon a la prehistòria i la història antiga. El fet de que siguin les arts més representatives pot ser un punt a favor en el sentit que són obres que en qualche moment han sentit nomenar o comentar, per tant els hi poden ser més properes, a més aquest fet pot ajudar a l'hora de treballar la proposta didàctica. Sorprèn que l'art queda relegat a un simple esment dins els temes de història més amplis i per tant perd importància o fins i tot és possible que el docent ho descarti en favor d'altres aspectes com ara donar un major nombre de continguts teòrics.

En primer lloc es faria una breu introducció de l'alumnat dins el món de l'art mitjançant preguntes per a conèixer el que saben i el que no sobre el tema. Un cop realitzada aquesta primera passa introductòria es durà a terme en una breu explicació sobre l'art grec i la figura humana, així com també sobre el que s'entén per culte al cos. A partir d'aquí l'alumnat s'agruparà en petits grups, havent realitzant prèviament el seu eix cronològic de forma individual.

¹³ Dins aquest bloc presenta un total de quatre apartats dins varis temes on es proposa treballar l'art i la cultura, concretament són aquells arts més rellevants com són el prehistòric, el de les civilitzacions fluvials i el grec i romà.

Per exemple en una aula de trenta alumnes es podrien realitzar sis grups de cinc persones.

Un cop realitzats els grups, s'ha de distribuir i acordar les feines a realitzar, i preparar les preguntes per a l'enquesta que han de realitzar de forma individual a la seva família cada membre del grup. Es tracta, amb aquesta enquesta de fer participar a la família en les activitats i feines que els alumnes realitzen dins les aules (Annex B).

Un cop realitzada l'enquesta i feta la recerca d'informació a casa, és hora de realitzar el treball dins l'aula. Es realitzarà un breu comentari artístic sobre l'obra assignada per grup. Un cop realitzat el comentari de l'obra, cada membre del grup ha d'aportar una breu reflexió sobre el que li suggereix l'obra assignada respecte al culte al cos. Han de realitzar un petit anàlisi de les enquestes (Annex B) que han realitzat. Aquest treball s'entregarà a la vegada que es realitzarà una breu exposició oral on realitzin el comentari de l'obra a més de destacar el més rellevant de l'anàlisi de les seves enquestes (Annex B). L'exposició serà prèviament preparada dins l'aula juntament amb un llistat de preguntes per a realitzar el dia de l'exposició als seus companys.

A segon d'ESO els continguts comuns es continuen treballant dins la nostra proposta, relacionats amb la recerca de diverses fonts d'informació considerant les obres d'art una font d'informació més, i en segon lloc en el reconeixement de les característiques de les obres d'art, és a dir, els estils artístics.

Aquest curs també es troba dividit en dos grans blocs, dels quals ens centrarem a desenvolupar la proposta en el segon, el "Bloc 2. Les societats preindustrials" (2008, p.20). En aquesta són molts més els apartats en els que poden desenvolupar la proposta ja que es pot treballar l'art medieval en general, l'art d'Al-Àndalus, el cas de Mallorca, el Renaixement i el Barroc, per tant són moltes més les varietats d'art amb les que podem treballar. Que hi hagi un major nombre d'estils artístics no vol dir que es tractin en profunditat, sinó que segueixen tenint un paper poc rellevant dins cada un dels temes en els que es troben imbricats.

Dins la proposta, les arts que s'hi treballaran seran les de l'edat moderna, concretament el barroc. La Unitat Didàctica (Annex A) dedicada a segon és la figura humana i l'art barroc.

Seguint l'esquema de primer, es continuaria realitzant una pluja d'idees, una breu explicació teòrica, continuar amb l'eix cronològic, i a partir d'aquí tornar a crear grups de treball, tenint en compte que pot ser d'un curs a l'altre podem trobar alumnes nous, repetidors o que els membres d'un grup es troben dividits ens diferents grups aula. En primer lloc cal configurar de nou els grups, un cop realitzats el docent lliurarà una còpia del treball del curs passat als membres que realitzaren aquell treball. D'aquesta manera els alumnes es posen al dia, preparen la nova enquesta que han de realitzar de forma individual al veïns del barri on viuen, juntament amb la recerca d'informació de l'obra assignada pel docent (Annex B).

Un cop realitzada l'enquesta, és hora de treballar a l'aula el comentari de l'obra a partir de la informació que ha aconseguit i aporta cada membre del grup. Un cop realitzat el comentari, s'ha d'afegir un nou apartat, la comparativa entre l'obra d'art barroc assignada i l'obra d'art grega que van treballar el curs passat, i una breu reflexió sobre el que li suggereix l'obra assignada respecte al culte al cos. Un cop finalitzat el comentari i la comparativa, han de realitzar ben igual que l'any anterior un anàlisi de les enquestes realitzades, posant en comú el que n'han extret. Finalment, un cop acabat el treball escrit, els alumnes prepararan dins l'aula l'exposició oral que han de realitzar sobre el seu treball i les preguntes a fer als seus companys el dia de l'exposició (Annex B).

Tercer d'ESO pot ser el més complex a l'hora de treballar l'art dins un curs dedicat únicament a la geografia, és a dir, a simple vista no es pot considerar que es pugui treballar l'art.

Tot i així, i seguint el desenvolupament del temari que proposta el currículum (LOE) es pot fer una relació en els continguts comuns, concretament en el darrer dels tres, el qual parla d'elaborar treballs de síntesi o indagació¹⁴.

14 Concretament diu: «Elaboració de treballs de síntesi o d'indagació utilitzant informació de fonts variades i presentació correcta d'aquests combinant diverses formes d'expressió, aprofitant de manera especial les possibilitats que proporcionen les tecnologies de la

Si ens centrem en els blocs que formen aquest curs són un total de tres, dels quals tan sols a dos dels blocs es pot treballar de qualque manera l'art en relació a la geografia baix el punt de vista de la proposta didàctica. Aquests blocs són els “Bloc 1. Activitat econòmica i espai geogràfic” i “Bloc 3. Transformacions i desequilibris al món actual” (2008, p.25-26).

En el primer bloc es podria treballar l'art a partir, per exemple del sector turístic, com un reclam més del turisme amb la intenció de fer un contrast entre el que la societat actual considera el cos ideal i per contra considera belles obres artístiques que no s'ajusten a aquest ideal.

En el primer bloc es pot treballar els sectors primari, secundari i terciari a les Illes Balears a partir de l'anàlisi de les publicitats, dels mitjans de comunicació, ja que aquests també són considerats un art urbà i en contacte directe amb la societat, és una altra manera d'analitzar l'art. D'altra banda, en el tercer bloc es pot treballar l'art de les noves tecnologies com per exemple la utilització del photoshop. En aquest cas, ens centrarem en l'apartat del Bloc 3, La terciarització de l'economia espanyola: el comerç i el turisme.

En primer lloc, i seguint l'esquema dels cursos anteriors, es farà una breu introducció de l'alumnat dins el món de la publicitat mitjançant preguntes per a conèixer el que saben i el que no sobre el tema. Un cop realitzada aquesta primera passa introductòria es durà a terme una breu explicació sobre la publicitat i els mitjans de masses i la figura humana. A partir d'aquí l'alumnat s'agruparia en petits grups, havent realitzant prèviament la continuació del seu eix cronològic de forma individual. Tal i com s'ha explicat en el cas del segon curs, en aquest també ens podem trobar variació d'alumnat, i per tant s'hauran de refer els grups. Un cop realitzats els grups, s'ha de distribuir i acordar les feines a realitzar, explicar a als companys els dos treballs realitats en els cursos anteriors i preparar les preguntes per a l'enquesta que han de realitzar a un publicista que vindrà a l'aula.(Annex B).

Un cop preparada l'enquesta i feta la recerca d'informació a casa, és hora de realitzar el treball dins l'aula. Es realitzarà un breu comentari artístic sobre l'obra assignada per grup.

Finalitzat el comentari de l'obra, cada membre del grup ha d'aportar una breu reflexió sobre el que li suggereix l'obra assignada respecte al culte al cos, una comparativa amb les obres d'art ja treballades (art grec i barroc) i al mateix temps han de realitzar un petit anàlisi de les enquestes que han realitzat (Annex B).

Aquest treball s'entregarà a la vegada que es realitzarà una breu exposició oral, prèviament preparada dins l'aula juntament amb les preguntes a fer als seus companys el dia de l'exposició, on realitzin el comentari de la obra a més de destacar el més rellevant de l'anàlisi de les seves enquestes (Annex B).

En el darrer curs d'ESO, a 4^t, és més senzill treballar l'art en relació a l'anterior curs, ja que es tracta d'un curs dedicat exclusivament a la història. Tot i que es pugui treballar molt més, no es veu reflectit en els continguts comuns propis del currículum del quart curs. Tot i que on podem incloure la proposta és en el darrer:

Reconeixement dels elements bàsics que configuren els principals estils o artistes rellevants de l'època contemporània i contextualitzar-los a la seva època, i interpretació d'obres artístiques significatives. Aplicació d'aquest coneixement en l'anàlisi d'algunes obres rellevants. (2008, p.32)

De totes maneres, no és poca la feina que es pot realitzar a partir d'aquest contingut comú a tots els temes d'aquest curs. Concretament en aquest cas la proposta es desenvoluparà en dos temes diferents, un a cada bloc. Així doncs, en el "Bloc 1. Bases històriques de la societat actual" (2008, p.32) es treballaria en el darrer tema d'aquest bloc dedicat a tot l'art de l'època contemporània, per tant, els segles XIX i XX. En el "Bloc 2. El món actual" (2008, p.33) es treballarà en el tema dedicat als mitjans de comunicació i la influència que tenen aquests. En la proposta es treballarà en tres èpoques o moments, dins el primer bloc es dividiria el que és l'art del segle XIX i el del segle XX, mentre que en el segon bloc es mantindria la mateixa disposició.

Per tant, trobem l'art reduït, o més aviat tan sols es dedica un darrer tema a tot l'art contemporani que no és poc, mentre que en el segon bloc es dedica un tema als mitjans de comunicació. En aquest sentit, el currículum de la LOMCE es troba una mica més compartimentat dins varis temes, tot i que alguns s'han d'intuir.

El fet de proposar una divisió entre l'art del segle XIX i del segle XX és perquè considero que no és tan senzill després d'haver treballat la història tornar arrere en el temps per a parlar d'art.

Per aquest motiu proposo que al finalitzar els fets històrics de cada segle treballar l'art de cada un respectivament. I amb el treball dels mitjans de comunicació al segon bloc treballaríem l'art del segle XXI.

A quart, seria el darrer curs on es treballaria la transversalitat de la història de l'art en relació al culte al cos. La Unitat Didàctica d'aquest curs es centre el l'Art contemporani i la figura humana (Annex A). Les imatges seleccionades (Annex B), hi ha obres del segle XIX i del segle XX. Aquest fet es deu, no vol dir que sigui contradictori amb l'afirmació anteriorment esmentada, de dividir l'art contemporani en dos segles. En aquest curs, la proposta transversal serà la cloenda del curs de l'ESO, ja que un cop vists els continguts teòrics tan històrics com artístics, es dedicarà la darrera Unitat a la transversalitat de la història de l'art.

A quart es segueix el mateix esquema a l'hora de realitzar la unitat didàctica que en els cursos anteriors. Així doncs, en primer lloc es farà una recopilació del que s'ha vist al llarg dels tres cursos anteriors amb una pluja d'idees i una breu explicació de l'art contemporani en relació a la figura humana.

Un cop realitzada aquesta part més teòrica, els alumnes finalitzaran de forma individual l'eix cronològic, i a continuació realitzaran en grup el darrer comentari d'art, havent assignat el docent l'obra a comentar. Juntament amb el comentari, que aquest haurà anat augmentat els apartats a realitzar (Annex B), hauran de realitzar igualment l'anàlisi de l'enquesta anteriorment preparada a l'aula i que es durà a terme dins el centre educatiu.

Han de realitzar igualment un breu reflexió sobre el que li suggereix l'obra assignada respecte al culte al cos. Un cop finalitzat el treball escrit es prepararà l'exposició oral així com també un llistat de preguntes per a realitzar als companys sobre el seu treball.

Un cop finalitzat el treball, els alumnes disposaran d'una setmana per a preparar el treball final, en el que ha constar els quatre treballs realitzats durant tota l'ESO, els eixos cronològics, una reflexió final sobre el tema i com ha canviat la seva perspectiva sobre la figura humana i el culte al cos, i en darrer terme una conclusió (Annex C). També es prepararà dins l'aula un exposició al centre amb els treballs realitzats pels alumnes (Annex C).

Durant aquest tema, tot i treballar l'art, també es repassen continguts purament històrics, sobretot a l'hora de situar l'obra en el seu context.

S'ha tingut present en les quatre unitats didàctiques activitats adaptades per a cada nivell, anant el nivell d'exigència de més a menys intensitat. Les activitats que hauria de realitzar l'alumne serien les mateixes que la resta de companys, però de forma adaptada. Tot i així, la intenció de la proposta és que els alumnes amb necessitats puguin treballar amb els companys de forma grupal i no individual (Annex B).

4.3. Avaluació

Segons Lukas i Santiago (2009), l'avaluació:

Es el proceso de identificación, recogida y análisis de información relevante, de manera sistemática, rigurosa, planificada, dirigida, objetiva, creíble, fiable y válida para emitir juicios de valor basados en criterios y referencias preestablecidas para determinar el valor y el merito del objeto educativo a fin de formar decisiones que ayuden a optimizar el mencionado objeto. (Lukas i Santiago, 2009)

Amb altres paraules, podem dir que l'avaluació en l'àmbit educatiu és la recollida sistemàtica d'informació i la seva anàlisi, però al mateix temps és un procés de reflexió i rigor tenint en compte un context. S'ha de valorar i prendre decisions que afecten de forma directe a altres persones, en aquest cas als alumnes.

Segons la LOE, l'avaluació del sistema educatiu té com a finalitat contribuir a millorar la qualitat i l'equitat de l'educació, orientar les polítiques educatives, augmentar la transparència i l'eficàcia del sistema educatiu, i oferir informació sobre el grau de consecució dels objectius. (2008)

En el cas dels criteris d'avaluació per al primer curs podem incloure la proposta tan sols en dos dels onze apartats que presenta el currículum. Aquests són:

9. Caracteritzar els trets essencials de la civilització grega, identificant els elements originals d'aquesta i valorant el seu paper i la seva gran aportació a la civilització occidental. Reconèixer els elements culturals i artístics bàsics.

10. Caracteritzar els trets més significatius de la civilització romana [...] identificar en el patrimoni artístic i en altres trets culturals actuals el llegat de la civilització romana al món occidental [...]. (2008, p.18-19)

D'aquests dos apartats, el que més ens interessa és el primer, ja que a la proposta s'emprarà l'art grec en el desenvolupament del treball que realitzaran els alumnes. El que proposa el currículum que s'avaluï és que els alumnes siguin capaços d'identificar les obres d'art d'un període a partir de les seves principals característiques, a més de valorar els trets de la societat actual que són heretats d'aquestes cultures.

En el cas dels criteris d'avaluació al segon curs ens troben que han augmentat una mica respecte del primer curs, per tant el nivell d'exigència dins aquest àmbit de l'art pot ser un poc més elevat. Aquí és on han de començar a saber analitzar les obres artístiques i no només a conèixer-ne les principals característiques. Concretament el currículum ens diu que s'ha d'avaluar:

6.Situar en el temps i en l'espai les diverses unitats polítiques que es van succeir i/o van coexistir a la península Ibèrica durant l'edat mitjana, molt especialment l'antic Regne de Mallorca, analitzant-ne els aspectes comuns i les peculiaritats. Comprendre la transcendència cultural de l'edat mitjana, reconèixer els estils artístics (art islàmic, romànic i gòtic) i la seva contribució a la riquesa del patrimoni historicoartístic. Valorar el patrimoni de l'Estat Espanyol i en particular el de les Illes Balears. Reconèixer exemples de la pervivència del seu llegat cultural i artístic

9.Identificar les característiques bàsiques dels principals estils artístics de l'edat moderna (Renaixement i Barroc) i contextualitzar-los. Conèixer les principals manifestacions artístiques i culturals per valorar-ne la significació com a patrimoni històric de l'Estat espanyol i en particular de les Illes Balears. Aplicar aquest coneixement a l'anàlisi d'algunes obres d'art rellevants i representatives d'aquests estils.

10.Realitzar de manera individual i en grup, amb l'ajuda del professor o professora, un treball senzill de caràcter descriptiu sobre algun fet o tema en què utilitzin fonts diverses (observació, premsa, bibliografia, pàgines web, etc.), seleccionin la informació pertinent, la integrin en un esquema o guió i comuniquin els resultats de l'estudi amb correcció i amb el vocabulari adequat.

Interpretar i elaborar diferents tipus de mapes, croquis, gràfics i taules estadístiques utilitzant-los com a font d'informació i mitjans d'anàlisi i síntesi. (2008, p.23-24)

Es pot dur a terme una avaluació més completa, treballant l'anàlisi d'obres d'art, més enllà de la seva identificació, i al mateix temps podem incloure la proposta dins el darrer apartat de l'avaluació ja que especifica la possibilitat de realitzar un treball, tal i com es desenvolupa a la proposta.

Als criteris d'avaluació de tercer no apareixen directament referències a l'avaluació de l'art o el seu anàlisi, tot i així ens interessen tres criteris en els quals es queda inclosa la proposta. Aquests són:

12.Utilitzar fonts diverses (gràfics, croquis, mapes temàtics, bases de dades, imatges, fonts escrites) per obtenir, relacionar i processar informació sobre fets socials i comunicar les conclusions de manera organitzada i intel·ligible utilitzant les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

13.Utilitzar amb rigor la informació obtinguda de fonts diverses i exposar opinions raonades en participar en debats sobre qüestions d'actualitat pròximes a la vida de l'alumne i manifestar actituds de solidaritat. (2008, p.31)

Són dos criteris genèrics en relació al desenvolupament d'un treball i de la recerca d'informació per tal de dur-lo a terme. La proposta, tot i no aparèixer un criteri directament lligat a l'art, si que es pot desenvolupar com a treball de recerca.

Als criteris d'avaluació de quart no és fàcil, per no dir que no hi ha cap criteri que faci referència a l'estudi o anàlisi de l'art tot i haver dedicat un tema complet a l'art. Així doncs, es dona més valor als fets històrics en l'avaluació i no pas als coneixements artístics.

Un cop sabem el que és l'avaluació i quins són els criteris propis del currículum que s'avaluaran, cal explicar quin tipus d'avaluació s'emprarà per a avaluar els alumnes en el desenvolupament del treball a cada curs.

Als quatre cursos d'ESO l'Avaluació Inicial a les Unitats Didàctiques (Annex A) no presenten cap valor en percentatge per a la nota final del tema, però aquesta es realitzarà mitjançant la pluja d'idees o la resposta a preguntes de forma oral a dins l'aula. En canvi si que tenen un gran valor l'Avaluació Formativa i l'Avaluació Final.

En el primer cas, l'Avaluació Formativa s'avaluarà mitjançant el quadern d'observació del professor o professora seguint unes pautes (Annex D). L'Avaluació Formativa és aquella que es desenvolupa al llarg d'un tema o treballa, per tal d'observar l'evolució de l'alumnat. Els percentatges en aquesta avaluació varien segons el curs. A primer i segon d'ESO té un pes del 60%, a tercer baixa a un 50% i a quart comptabilitza un 40% de la nota.

A l'Avaluació Final, s'avaluarà el resultat final, és a dir, el treball complet i l'exposició oral, com a resultat del treball realitzat i avaluat amb l'Avaluació Formativa. Els percentatges també varien el seu valor segons al curs i les exigències de cada un. A primer i segon d'ESO l'Avaluació Final té un pes del 40%, en el cas de tercer aquest augmenta al 50% i finalment en el cas de quart puja a un 60%, ja que no només es tracta del treball escrit i l'exposició oral, sinó que també es fa una entrega del treball final amb tot el que s'ha realitzat durant tots els cursos.

Dos altres tipus d'avaluació que s'empraran seran la Coavaluació i l'Autoavaluació. En el cas de la Coavaluació es tracta de que els membres del mateix grup de treball s'avaluïn entre ells per tal de que tan el professor o professora com els alumnes siguin capaços de veure com han treballat els companys. De la mateixa manera, a l'Autoavaluació cada alumne avalua les seves actituds i el que ha après al llarg del desenvolupament del treball. Tant l'una com l'altre, es realitzaran a cada curs, per tal de veure l'evolució dels alumnes al llarg del projecte. Hem de tenir present que les situacions i els companys d'aula canvien al llarg d'aquests quatre anys, i per tant és una forma de tenir varis punts de vista sobre un mateix alumne.

L'Avaluació per a obtenir la nota final sobre el tema per cada curs serà sumativa, entre l'Avaluació Formativa i l'Avaluació Final. Per exemple, en el cas de primer d'ESO l'Avaluació Formativa té un total de 6 punts de la nota final (60%) i l'Avaluació Final presenta un total de 4 punts sobre la nota final (40%). Per tant, la nota final d'aquesta unitat Didàctica serà el resultat de la suma de les notes que cada alumne haurà obtingut en cada una de les dues avaluacions.

A l'hora de dur a terme aquestes avaluacions s'empraran una sèrie de rúbriques amb les quals el docent avaluarà el treball final i l'exposició, aquests segons el curs varien en puntuació i en els requisits que ha de presentar tan el treball com l'exposició (Annex D). De la mateixa manera que el docent emprarà aquestes rúbriques, també es lliuraran dues als alumnes, una per a realitzar la Coavaluació dels companys i una altra per a l'Autoavaluació de cada alumne de forma individual (Annex D).

5. Conclusions

En el desenvolupament d'aquesta proposta s'ha pogut observar com la història de l'art es pot estudiar des d'una altra perspectiva que no sigui la tradicional, emmarcada dins l'observació de les obres d'art més rellevants de cada època.

No ha estat fàcil trobar la informació més adient sobre la història de l'art dins l'Educació Secundària Obligatòria, més enllà de la matèria de l'Educació Plàstica. Són contats els casos en que s'ha presentat un proposta didàctica sobre la història de l'art a secundària, i encara menys en relació a la seva transversalitat. Tot i així, s'ha pogut extreure informació sobre la figura humana de la història de l'art mitjançant autors que treballen la matèria en si i d'altres des de la perspectiva de l'antropologia. De la mateixa manera s'han tingut en compte els autors que treballen des del camp de la psicologia l'etapa de l'adolescència.

En definitiva, són molts i variats els estudis que s'han realitzat en la història de l'art, però també dels adolescents i la transversalitat de les matèries, cada una dins el seu propi camp, i no com un tot. Per a realitzar la proposta, s'han hagut de consultar una gran varietat d'autors de diferents camps d'estudi. Donant com a resultat una unitat sobre la situació de la història de l'art i dels adolescents a partir de fragments extrets de diversos autors i temàtiques.

Aquesta proposta potencia el paper de la història de l'art dins l'ESO, dedicant una unitat didàctica per a cada curs acadèmic enfocada exclusivament a la història de l'art, més enllà de donar a conèixer les obres més representatives de cada etapa artística i desenvolupant els petits apartats que dedica el currículum de Ciències Socials a aquesta.

Als diferents cursos s'ha observat com es treballen les imatges de les obres artístiques per a treballar el seu anàlisi com a obra artística mitjançant el comentari artístic. Dins aquest hi ha un apartat específic per a treballar el context històric en que es va realitzar l'obra. Aquest fet ens permet conèixer no tan sols l'obra artística en si mateixa sinó que al mateix temps té una doble funció com a font d'informació.

Des de la perspectiva de l'art com a font d'informació, la història de l'art s'empra com a nexa d'unió entre la història i la realitat i els problemes dels adolescents. Fa una passa més enllà, la història de l'art connecta mitjançant el treball amb imatges els continguts històrics i la realitat de l'alumnat.

Com hem vist, els temes transversals formen part del currículum educatiu. La història de l'art pot ser una opció per a treballar-los dins l'àmbit de les Ciències Socials i en aquest cas es treballa la salut. A partir de les imatges fa que els alumnes vagin agafant consciència de la utilitat del projecte que van desenvolupant. Es poden treballar altres temes transversals com per exemple el de la seguretat vial, a partir dels paisatges urbans i les fotografies del segle XIX i XX.

A la vegada es potencia, en aquest cas, la història de l'art dins el currículum, ja que donant una opció de com treballar-la la seva presència dins les aules es pot veure augmentada. Ja no es tracta de presentar les obres més rellevants, o els elements més característics d'un art, sinó que es pot emprar com a element de reflexió i consolidació de fets històrics.

El culte al cos, s'estudia dins les aules a partir de la prèvia observació i comentari artístic amb un posterior reflexió per part dels alumnes. Es compara l'ideal de l'època amb el que ells entenen per ideal de bellesa, al llarg de tota l'Educació Secundària Obligatòria.

Lligat a aquesta qüestió, amb les activitats que es realitzen es dona una passa més i s'estudien les obres d'art com a exemple gràfic de l'evolució de les modes en relació a l'ideal de bellesa, reflexionant i observant similituds i diferències d'aquestes respecte de l'actualitat. Es du a terme sobretot en els darrers cursos on es pot observar una evolució de les representacions de la figura humana a través de la comparació.

Aglutinades totes les anteriors qüestions, el que es pretén en darrera instància és que els alumnes tinguin a l'abast les eines i els coneixements necessaris per a diferenciar la realitat del cos del que és l'ideal de bellesa. La proposta aporta valors i arguments per a que els alumnes acceptin tan el seu propi cos com els dels altres, treballant les imatges de les obres d'art all llarg

dels quatre cursos de l'Educació Secundària Obligatòria. La intenció final és que els alumnes aprenguin a llegir i a conèixer amb un món submergit en les imatges.

Es tracta de diferenciar el que és real i el que no, ja que a l'actualitat la publicitat presenta una idealització de la figura humana en la seva majoria poc real i saludable. No s'ha de prohibir pensar que la imatge corporal d'una dona o un home és el que es mostra a la publicitat, però sí que comprenguin mitjançant la lectura quin és el límit entre un cos real i saludable, i el que la publicitat ven, tantes vegades manipulat pels programes informàtics.

Aquesta és una qüestió que encaixa molt bé dins la història de l'art, ja que aquesta matèria és un estudi de les imatges al llarg de la història i el que aquestes representen. Val a dir que gràcies als temes transversals es poden treballar qüestions properes als alumnes a la vegada que es potencia el paper de la història de l'art dins el currículum de les Ciències Socials.

En darrera instància, la proposta aquí presentada compleix els objectius que s'havien marcat, essent aquesta una opció real que es pot aplicar dins les aules.

5. Referències

Annex del Decret 73/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. Ciències Socials, Geografia i Història. [pdf] (2008). Recuperat el 10/05/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/educacio_secundaria_.htm

Alonso, A.M. (2003). La enseñanza de la historia del arte en la ESO. [pdf] *Revista Íber*, nº 37, pp.1-6.

Azerman, R. (2006). L'art des origines. La représentation de la figure humaine [pdf]. Montpellier: CRDP académie de Montpellier.

Bevort, E. (1995). La lectura de la imagen, tema transversal. [pdf] *Comunicar*, nº 5, pp. 60-62.

Decret 67/2008, de 6 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. [pdf]. (2008) Publicat al BOIB (Butlletí Oficial de les Illes Balears). Recuperant el 17/07/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/decrets/decret_67-2008_ordenacio_general.pdf

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. [pdf]. (2015) Publicat al BOIB (Butlletí Oficial de les Illes Balears). Recuperant el 2/07/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/educacio_secundaria_lomce_.htm

De la Cruz, I. (2014). *Capítulo 1. La enseñanza de la historia del arte. A Historia del Arte en Secundaria y Bachillerato. Recursos didácticos para enriquecer y facilitar su enseñanza.* [pdf] Recuperat el 20/07/2015 de <https://historiadelartesecondariaybachillerato.wordpress.com/>

Fernández, J.A. (1990) Antropología del arte y arte antropológico. Recuperat el 20/06/2015 de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=105057>

Frontera, P. i Cabezuelo, G. (2005). La Alimentación Sana. *Conocer y cuidar al adolescente. Guía para padres*. p.129-145. Madrid: Editorial Síntesis.

Frontera, P. i Cabezuelo, G.(2005). La anorexia y la bulimia y cómo prevenirlas. *Conocer y cuidar al adolescente. Guía para padres*. p.237-249. Madrid: Editorial Síntesis.

Frontera, P. i Cabezuelo, G. (2005). El Deporte adecuado. *Conocer y cuidar al adolescente. Guía para padres*. p.165-180. Madrid: Editorial Síntesis.

Frontera, P. i Cabezuelo, G.(2005). La Obesidad y su prevención. *Conocer y cuidar al adolescente. Guía para padres*. p.147-163. Madrid: Editorial Síntesis.

Gombrich, E.H. (2011). *Histoire de l'art*. Paris: Editorial Phaidon.

Gómez, C.J., Molina, S. i Pagán, B. (2012). Los manuales de ciencias sociales y la enseñanza de la historia del arte en 2º de ESO. *ENSAYOS*. [pdf] *Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, nº 27, p. 69-88.

Guasch, N. (curs 2007-2008). Aspectes entre competències bàsiques i la teoria de les intel·ligències múltiples. [pdf] Recuperat el 10/07/2015 a http://www.xtec.cat/~mlluelle/caceres/documentscompetencies/Competencies_i_Intel_ligencies_1_.pdf

Izquierdo, C. (2007). La imagen corporal del adolescente. *El Mundo de los adolescentes*. p.141-151. Sevilla: Editorial Trillas, S.A.

Izquierdo, C. (2007). Los problemas y las preocupaciones de los adolescentes. *El Mundo de los adolescentes*. p. 63-79. Sevilla: Editorial Trillas, S.A.

La liga de la educación espanyola. (2010). *Adolescentes de Hoy: Aspiraciones y modelos*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios sociales e Igualdad.

Faluvel. (2011) La représentation du corps humain est absolument essentielle dans l'art et en particulier dans la culture occidentale. [en línia]. Recuperat el 25/06/2015 de <https://sites.google.com/site/espaceartcollege/la-representation-du-corps-dans-l-art>

Lukas, J.F. i Santiago, K. (2009). *Evaluación Educativa*. Madrid: Alianza Editorial

Martínez, N., Rigo, C. i López, M. (1993). La obra de arte como estímulo creador en distintas etapas de la educación: Primaria, Secundaria y Facultad de Educación. [pdf] *Arte, Individuo y Sociedad*, nº 5, p.59-74.

Medina, P. (2006). *Història de l'Art. Batxillerat*. Barcelona: Editorial Columna.

Mendioroz, A. (2015). Algunos modelos de mapas conceptuales para trabajar la historia del arte en el aula. [pdf] *Revista Íber*, nº 79, p.1-16.

Moreno, M. (1995). Los Temas Transversales: Una Enseñanza mirando hacia delante. [pdf] A M.D. Busquets, M. Cainzos, T. Fernández, A. Leal, M. Moreno, i G. Sastre (Comps.). *Los Temas Transversales. Claves de al formación integral*. p.4-22. Buenos Aires: Editorial Santillana.

Muñoz, A. (1997). Los temas transversales del currículo educativo actual. [pdf] *Revista Complutense de Educación*, vol. 8, nº 2, p.161-173.

Romieux, M. (1995-1996). Aproximación antropológica al Arte [pdf]. *Revista Chilena de Antropología*, nº 13. p.155-161.

Santamaría, J. (2004). Internet como recurso para la historia del arte. [pdf] *Revista Íber*, nº 41, p.1-9.

Una propuesta didáctica con perspectiva de género sobre la pintura del barroco: artemisa gentileschi.[pdf]

Vallejo-Nágera, A. (2008). La Tiranía del Cuerpo. *La edad del pavo. Cómo vivir con un adolescente y salir indemne*. p.109-125. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, S.A.

Viñao, S. (2012). La educación a través del arte: de la teoría a la realidad del sistema educativo. [pdf] *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*, vol. 18, nº especial noviembre, p.919-927.

Yus, R. (1998). Estrategias didácticas para los temas transversales. [pdf] *Temas Transversales: Hacia una nueva escuela*. p. 151-217. Barcelona: Editorial Graó.

6. Bibliografia

Alcalde, I. (2008). Educación para la igualdad de sexos en la historia del arte: propuesta didáctica. [pdf] *Revsita Digital. Innovación y experiencias educativas*, nº 5, p.1-11.

Annex del Decret 73/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. Ciències Socials, Geografia i Història. [pdf] (2008). Recuperat el 10/05/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/educacio_secundaria_.htm

Alonso, A.M. (2003). La enseñanza de la historia del arte en la ESO. [pdf] *Revista Íber*, nº 37, pp.1-6.

Ávila, R.M. (2001). El papel de al historia del arte en el currículum. [pdf] *Revista Íber*, nº 29, pp.1-8.

Azerman, R. (2006). L'art des origines. La représentation de la figure humaine [pdf]. Montpellier: CRDP académie de Montpellier.

Bevort, E. (1995). La lectura de la imagen, tema transversal. [pdf] *Comunicar*, nº 5, pp. 60-62.

Bozal, V. (1997). *Historia de las ideas estéticas*. Vol. I i II. Madrid: Historia 16.

Calaf, R. i Fontal, O. (2011). El conflicto en la creación artística: superar la marginalidad de la historia del arte. [pdf] *Revista Íber*, nº69, p.1-6.

Decret 67/2008, de 6 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. [pdf]. (2008) Publicat al BOIB (Butlletí Oficial de les Illes Balears). Recuperant el 17/07/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/decrets/decret_67-2008_ordenacio_general.pdf

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. [pdf]. (2015) Publicat al BOIB (Butlletí Oficial de les Illes Balears). Recuperant el 2/07/2015 de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/educacio_secundaria_lomce_.htm

De la Cruz, I. (2014). *Capítulo 1. La enseñanza de la historia del arte.* A Historia del Arte en Secundaria y Bachillerato. Recursos didácticos para enriquecer y facilitar su enseñanza. [pdf] Recuperat el 20/07/2015 de <https://historiadelartesecondariaybachillerato.wordpress.com/>

Fernández, J.A. (1990) Antropología del arte y arte antropológico. Recuperat el 20/06/2015 de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=105057>

Fontal, O. (2006). Los contenidos actitudinales en la enseñanza de la historia del arte. [pdf]. *Revista Íber*, nº 49, p.1-6.

Frontera, P. i Cabezuelo, G. (2005). *Guía para padres.* Madrid: Editorial Síntesis.

Gombrich, E.H. (2011). *Histoire de l'art.* Paris: Editorial Phaidon.

Gómez, C.J., Molina, S. i Pagán, B. (2012). Los manuales de ciencias sociales y la enseñanza de la historia del arte en 2º de ESO. *ENSAYOS.* [pdf] *Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, nº 27, p. 69-88.

Guasch, N. (curs 2007-2008). Aspectes entre competències bàsiques i la teoria de les intel·ligències múltiples. [pdf] Recuperat el 10/07/2015 a http://www.xtec.cat/~mlluelle/caceres/documentscompetencies/Competencies_i_Intel_ligencies_1_.pdf

Izquierdo, C. (2007). *El Mundo de los adolescentes*. Sevilla: Editorial Trillas, S.A.

Johnson, D., Johnson R. i Holubec, E. (1999). *El Aprendizaje cooperativo en e aula*. Buenos Aires: Editorial Paidós

Faluvel. (2011) La représentation du corps humain est absolument essentielle dans l'art et en particulier dans la culture occidentale. [en línia]. Recuperat el 25/06/2015 de <https://sites.google.com/site/espaceartcollege/la-representation-du-corps-dans-l-art>

Lifante, Y. (2013). El Arte experiencia docente creativa en tres niveles educativos. [pdf] *Revista Creatividad y Sociedad*, nº 20, p.1-18.

Lukas, J.F. i Santiago, K. (2009). *Evaluación Educativa*. Madrid: Alianza Editorial

Martínez, N., Rigo, C. i López, M. (1993). La obra de arte como estímulo creador en distintas etapas de la educación: Primaria, Secundaria y Facultad de Educación. [pdf] *Arte, Individuo y Sociedad*, nº 5, p.59-74.

Medina, P. (2006). *Història de l'Art. Batxillerat*. Barcelona: Editorial Columna.

Mendioroz, A. (2015). Algunos modelos de mapas conceptuales para trabajar la historia del arte en el aula. [pdf] *Revista Íber*, nº 79, p.1-16.

Miranda, F. (2013). Educación Artística y prácticas contemporáneas: producir la relación con Arte, Ciencia y Tecnología. [pdf], *VISUALIDADES, Goiânia*, vol. 11, nº 2. p.93-111.

Moreno, M. (1995). Los Temas Transversales: Una Enseñanza mirando hacia delante. [pdf] A M.D. Busquets, M. Cainzos, T. Fernández, A. Leal, M. Moreno, i G. Sastre (Comps.). *Los Temas Transversales. Claves de al formación integral*. p.4-22. Buenos Aires: Editorial Santillana.

Muñoz, A. (1997). Los temas transversales del currículo educativo actual. [pdf] *Revista Complutense de Educación*, vol. 8, nº 2, p.161-173.

Romieux, M. (1995-1996). Aproximación antropológica al Arte [pdf]. *Revista Chilena de Antropología*, nº 13. p.155-161.

Sánchez, L. (2011). Manuales de origen krausista para la enseñanza de la estética y la historia del arte y de la música en los institutos de bachillerato. [pdf]. *ABOR, Ciencia, Pensamiento y Cultura*, vol. 187, nº 749. p.535-545.

Sánchez, L., Megías, I. i Rodríguez, E. (2004). *Valores en la comunicación publicitaria para jóvenes*. Madrid: FAD i INJUVE.

Santamaría, J. (2004). Internet como recurso para la historia del arte. [pdf] *Revista Íber*, nº 41, p.1-9.

Una propuesta didáctica con perspectiva de género sobre la pintura del barroco: artemisa gentileschi.[pdf]

Vallejo-Nágera, A. (2008). La Tiranía del Cuerpo. *La edad del pavo. Cómo vivir con un adolescente y salir indemne*. p.109-125. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, S.A.

Viñao, S. (2012). La educación a través del arte: de la teoría a la realidad del sistema educativo. [pdf] *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*, vol. 18, nº especial noviembre, p.919-927.

Weber, R. (2004). Educación para los medios: una propuesta curricular para la secundaria. [pdf] *Educación*, nº 2, p.67-71.

Yus, R. (1998). Estrategias didácticas para los temas transversales. [pdf] *Temas Transversales: Hacia una nueva escuela*. p. 151-217. Barcelona: Editorial Graó.

8. Annexos

8.1. Unitats Didàctiques (Annex A)

El culte al cos a l'art grec (1 ^r ESO)		
Objectius Didàctics		
1. Identificar l'art grec. 2. Analitzar les obres d'art. 3. Comparar l'ideal de bellesa a l'antiga Grècia i l'actualitat. 4. Reconèixer trets propis de l'art grec a l'actualitat. 5. Observar i comprendre per a què es representava així la figura humana a l'antiga Grècia.		
Continguts		
Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. Què entenem per el Culte al Cos? 2. L'art grec i la representació de la figura humana.	1. Formulació de respostes a preguntes. 2. Elaboració d'un eix cronològic. 3. Anàlisi d'obres d'art. 4. Realització d'una breu enquesta.	1. Actitud favorable vers la matèria. 2. Col·laboració amb els companys dins l'aula i el grup de feina. 3. Constància en la realització de les activitats.
Competències que es treballen		
Competències Generals	Competències Específiques	
1. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic 2. Competència cultural i artística 3. Competència lingüística 4. Competència matemàtica 5. Competència per aprendre a aprendre	1.1. Realitzar entrevistes a familiars 2.1. Identificar les característiques de l'art grec. 2.2. Analitzar obres d'art grec 3.1. Presentar el treball de forma oral 4.1. Elaborar un eix cronològic 5.1. Conèixer i emprar les pautes per a	

6.Autonomia i iniciativa personal	realitzar el treball 6.1.Recerca de la informació per al treball
Temporització de les activitats d'ensenyament-aprenentatge	
1ª Sessió	<u>Activitat Inicial:</u> Pluja d'Idees <u>Activitat de Desenvolupament:</u> 2. L'art grec i la representació de la figura humana <u>Activitat de Consolidació 1:</u> Elaboració d'un eix cronològic <u>Activitat de Consolidació 2:</u> Elaboració d'una breu enquesta
2ª Sessió	<u>Activitat de Consolidació 3:</u> Elaboració en petits grups d'un anàlisi de l'obra d'art assignada
3ª Sessió	<u>Activitat de Consolidació 4:</u> Preparació de l'exposició i preguntes per als companys
4ª Sessió	<u>Sessió Avaluativa:</u> Entrega del treball escrit i exposició oral.
Activitats d'atenció a la diversitat	
<p>En aquest tema no es presentaran activitats d'atenció a la diversitat ja que treballarà en grup i dins l'aula. En el cas de que hi hagués qualche cas excepcional es plantejarien les següents activitats:</p> <p><u>Activitat de Consolidació 1:</u> Completar un eix cronològic.</p> <p><u>Activitat de Consolidació 2:</u> Identificació d'una obra d'art</p> <p><u>Activitat de Consolidació 3:</u> Elaborar unes quantes preguntes per a realitzar als companys el dia de l'exposició</p> <p><u>Activitat Avaluativa:</u> Relacionar cada obra d'art amb el grup de companys que l'exposen i realitzar les preguntes preparades a l'activitat 3. Adjuntar les</p>	

activitats realitzades en aquesta unitat.

Metodologia

La metodologia que emprarem per a dur a terme aquesta Unitat Didàctica ve molt marcada per l'objectiu final, l'elaboració d'un anàlisi d'una obra d'art que se'ls haurà assignat. Es tracta del desglossament del darrer apartat del tema per a treballar l'art grec a partir de la representació de la figura humana. S'intentarà que les classes siguin el més dinàmiques possible amb la intenció de que l'alumnat creï el seu propi material. Es Per tal de dur a terme i desenvolupar correctament el treball, en la primer sessió ens dedicarem a tractar de forma un poc més teòrica els aspectes més rellevants de l'art grec però també el que entenen per culte al cos. Un cop realitzada aquesta primera introducció dins el tema, es realitzarà un eix cronològic en paral·lel al que es pugui realitzar amb els fets històrics, serà com un ampliació amb el que quedaran destacades algunes èpoques des del punt de vista artístic. Aquest eix s'anirà treballant al llarg dels diferents cursos per tant no es finalitzarà fins al quart curs. En la següent sessió, els alumnes realitzaran en petits grups l'elaboració del comentari artístic, amb un prèvia recerca d'informació de forma individual dels membres de cada grup a casa i l'entrevista mitjançant el qüestionari elaborat a qualque membre de la seva família. En la tercer sessió, es realitzaria la preparació de la presentació per a l'exposició oral sobre el seu comentari artístic i el que considerin més rellevant dels seus qüestionaris. El fet de que es treballi dins l'aula es deu a que així el docent pot guiar i aclarir els possibles dubtes dels alumnes, al mateix temps que es redueix la càrrega de feina a casa sobretot tractant-se d'un treball grupal.

A tot això cal afegir, que es vol potenciar la intervenció dels alumnes dins l'aula, per tant a més de realitzar una exposició oral, la resta de companys poden realitzar algunes preguntes referents a l'obra exposada o els problemes que poden haver tingut.

Els tipus d'agrupaments que més s'empraran durant aquesta Unitat Didàctica seran en grup petit.

Materials i recursos didàctics

Els materials que s'empraran per tal de dur a terme aquesta Unitat Didàctica seran:

- El guió elaborat pel professor/a per a realitzar el comentari i l'entrevista.
- Pissarra digital, projector i ordinador (tan pel professor com els alumnes).

Els recursos didàctics que s'empraran són:

- Per al professor: Bibliografia i Web grafia.
- Per als alumnes: Web grafia seleccionada.

Procediments

Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació Final
<p><u>1ª Activitat</u>: Pluja d'Idees</p> <p><u>Percentatge</u>: 0%</p> <p>No es tindrà en compte ja que es tracta d'extreure conclusions entre tots a l'aula de forma oral.</p>	<p>Realització del treball dins l'aula.</p> <p><u>Percentatge</u>: 60%</p> <p>Aquest treball s'avaluarà mitjançant el quadern d'observació del professor/a, es tindrà en compte els alumnes que tenen una actitud favorable fers el treball en grup, així com el comportament dins l'aula i amb els companys tan a nivell de grup petit com de grup aula.</p>	<p>Treball Escrit i Exposició Oral.</p> <p><u>Percentatge</u>: 40%</p> <p>El 40% es dividirà amb un 30% l'entrega del treball escrit i un 10% l'exposició oral del comentari artístic i el més rellevant del seu qüestionari. Es valorarà l'entrega del treball de forma puntual, que no hi hagi grans faltes d'ortografia.</p>

El culte al cos a l'art Barroc (2ⁿ ESO)

Objectius Didàctics

1. Identificar característiques de l'art barroc.
2. Analitzar les obres d'art.
3. Comparar l'ideal de bellesa a l'antiga Grècia, al Barroc i l'actualitat.
4. Buscar trets propis de l'art barroc a l'actualitat.
5. Observar i comprendre per a què es representava així la figura humana a l'art barroc.

Continguts

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. La figura humana i l'art barroc.	1. Dramatització.	1. Actitud favorable vers la matèria.
2. El significat de la figura femenina a l'art barroc.	2. Comparació i anàlisi a partir d'imatges.	2. Col·laboració amb els companys dins l'aula i el grup de feina.
	3. Elaboració d'un eix cronològic.	3. Constància en al realització de les activitats.
	4. Realització d'un breu qüestionari.	

Competències que es treballen

Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència Social i Ciutadana	1.1. Comparar imatges per comprendre l'evolució de la societat
2. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	2.1. Realitzar entrevistes a veïns de l'entorn dels alumnes
3. Competència cultural i artística	3.1. Identificar les característiques de l'art barroc.
4. Competència matemàtica	3.2. Analitzar obres d'art barroc.
5. Competència per aprendre a aprendre	3.3. Comprendre que hi ha una evolució d'estils artístics.
6. Autonomia i iniciativa personal	

	<p>4.1.Elaborar un eix cronològic</p> <p>5.1.Conèixer i emprar les pautes per a realitzar el treball</p> <p>6.1.Recerca de la informació per al treball</p>
Temporització de les activitats d'ensenyament-aprenentatge	
1 ^a Sessió	<p><u>Activitat Inicial:</u> Dramatització</p> <p><u>Activitat de Desenvolupament:</u> 1.La figura humana i l'art barroc i 2. El significat de la figura femenina a l'art barroc.</p> <p><u>Activitat de Consolidació 1:</u> Elaboració d'un eix cronològic</p> <p><u>Activitat de Consolidació 2:</u> Elaboració d'un breu qüestionari.</p>
2 ^a Sessió	<p><u>Activitat de Consolidació 3:</u> Elaboració d'un anàlisi de l'obra d'art assignada i una comparativa amb l'obra grega.</p> <p><u>Activitat de Consolidació 4:</u> Anàlisi dels resultats del qüestionari.</p>
3 ^a Sessió	<p><u>Activitat de Consolidació 3:</u> Preparació de l'exposició i preguntes per als companys</p>
4 ^a Sessió	<p><u>Sessió Avaluativa:</u> Entrega del treball escrit i exposició oral.</p>

Activitats d'atenció a la diversitat

En aquest tema no es presentaran activitats d'atenció a la diversitat ja que treballarà en grup i dins l'aula. En el cas de que hi hagués qualche cas excepcional es plantejarien les següents activitats:

Activitat de Consolidació 1: Completar un eix cronològic.

Activitat de Consolidació 2: Comentari d'una obra d'art.

Activitat de Consolidació 3: Elaborar unes quantes preguntes per a realitzar als companys el dia de l'exposició

Activitat Avaluativa: Relacionar cada obra d'art amb el grup de companys que l'exposen, identificar el títol de l'obra i la data, i realitzar les preguntes preparades a l'activitat 3. Adjuntar les activitats realitzades en aquesta unitat

Metodologia

La metodologia que emprarem per a dur a terme aquesta Unitat Didàctica ve molt marcada per l'objectiu final, l'elaboració d'un anàlisi d'una obra d'art que se'ls haurà assignat. Es tracta del desglossament del darrer apartat del tema per a treballar l'art barroc a partir de la representació de la figura humana. S'intentarà que les classes siguin el més dinàmiques possible amb la intenció de que l'alumnat creï el seu propi material. Es Per tal de dur a terme i desenvolupar correctament el treball, en la primer sessió ens dedicarem a tractar els aspectes teòrics més rellevants de l'art barroc, havent realitzat abans una breu dramatització per treballar el concepte de culte al cos de l'època per tal de veure com creuen els alumnes que era el gust de l'època. Un cop realitzada aquesta primera introducció dins el tema, es continuarà amb l'eix cronològic iniciat el curs anterior amb l'art grec, en paral·lel al que es pugui realitzar amb els fets històrics, serà com un ampliació amb el que quedaran destacades algunes èpoques des del punt de vista artístic. Aquest eix s'anirà treballant al llarg dels diferents cursos per tant no es finalitzarà fins al quart curs. En la següent sessió, els alumnes realitzaran en petits grups l'elaboració del comentari artístic, amb un prèvia recerca d'informació de forma individual dels membres de cada grup a casa i una enquesta mitjançant el qüestionari elaborat a partir d'imatges a qualche veí seu. Una passa més és

un cop finalitzat el comentari, s'ha de realitzar una comparació entre l'obra comentada el curs passat de l'art grec i la que acaben de comentar del barroc, juntament amb una imatge de l'actualitat. En la tercera sessió, es realitzarà la preparació de la presentació per a l'exposició oral sobre el seu comentari artístic i el que considerin més rellevant dels seus qüestionaris i comparacions. El fet de que es treballi dins l'aula es deu a que així el docent pot guiar i aclarir els possibles dubtes dels alumnes, al mateix temps que es redueix la càrrega de feina a casa sobretot tractant-se d'un treball grupal.

A tot això cal afegir, que es vol potenciar la intervenció dels alumnes dins l'aula, per tant a més de realitzar una exposició oral, la resta de companys poden realitzar algunes preguntes referents a l'obra exposada o els problemes que poden haver tingut.

Els tipus d'agrupaments que més s'empraran durant aquesta Unitat Didàctica seran en grup petit.

Materials i recursos didàctics

Els materials que s'empraran per tal de dur a terme aquesta Unitat Didàctica seran:

- El guió elaborat pel professor/a per a realitzar el comentari i l'enquesta.
- Pissarra digital, projector i ordinador (tan pel professor com els alumnes).

Els recursos didàctics que s'empraran són:

- Per al professor: Bibliografia i Web grafia.
- Per als alumnes: Web grafia seleccionada.

Procediments		
Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació Final
<p><u>1ª Activitat</u>: Dramatització</p> <p><u>Percentatge</u>: 0%</p> <p>No es tindrà en compte ja que es tracta d'extreure la idea en que conceben el gust de l'època barroca els alumnes.</p>	<p>Realització del treball i l'exposició dins l'aula.</p> <p><u>Percentatge</u>: 60%</p> <p>Aquest treball s'avaluarà mitjançant el quadern d'observació del professor/a, es tindrà en compte els alumnes que tenen una actitud favorable fers el treball en grup, així com el comportament dins l'aula i amb els companys tan a nivell de grup petit com de grup aula.</p>	<p>Treball Escrit i Exposició Oral.</p> <p><u>Percentatge</u>: 40%</p> <p>El 40% es dividirà amb un 30% l'entrega del treball escrit i un 10% l'exposició oral del comentari artístic i el més rellevant del seu qüestionari. Es valorarà l'entrega del treball de forma puntual, i que no hi hagi grans faltes d'ortografia.</p>

El culte al cos a partir de la publicitat del comerç i el turisme (3^r ESO)

Objectius Didàctics

1. Identificar característiques pròpies de la publicitat.
2. Analitzar els panells publicitaris com a obres d'art.
3. Comparar l'ideal de bellesa a l'antiga Grècia, al Barroc, la publicitat a l'actualitat.
4. Reconèixer els missatges subliminals de la publicitat.
5. Reflexionar sobre l'evolució de la representació de la figura humana dins l'art.

Continguts

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. L'ideal de bellesa a l'actualitat.	1. Pluja d'idees	1. Actitud favorable vers la matèria.
2. Els prototipus de la societat reflectits a la publicitat.	2. Anàlisi de imatges. 3. Elaboració d'un eix cronològic. 4. Realització d'una breu enquesta	2. Col·laboració amb els companys dins l'aula i el grup de feina. 3. Constància en al realització de les activitats.

Competències que es treballen

Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència Social i Ciutadana	1.1. Comparar imatges per
2. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	comprendre l'evolució de la societat
3. Competència cultural i artística	2.1. Realitzar entrevistes
4. Tractament de la informació i competència digital	3.1. Identificar les característiques pròpies de la publicitat.
5. Competència Lingüística	3.2. Analitzar panells publicitaris.
6. Competència matemàtica	3.3. Comprendre que hi ha una evolució d'estils artístics.

5ª Sessió

Sessió Avaluativa: Entrega del treball escrit i exposició oral.

Activitats d'atenció a la diversitat

En aquest tema no es presentaran activitats d'atenció a la diversitat ja que treballarà en grup i dins l'aula. En el cas de que hi hagués qualche cas excepcional es plantejarien les següents activitats:

Activitat de Consolidació 1: Completar un eix cronològic.

Activitat de Consolidació 2: Comentari d'una imatge de publicitat.

Activitat de Consolidació 3: Elaborar unes quantes preguntes per a realitzar per al publicista i unes altres per als companys el dia de l'exposició.

Activitat Avaluativa: Relacionar cada obra d'art amb el grup de companys que l'exposen, identificar el títol de l'obra i la data, i realitzar les preguntes preparades a l'activitat 3. Adjuntar les activitats realitzades en aquesta unitat.

Metodologia

La metodologia que emprarem per a dur a terme aquesta Unitat Didàctica ve molt marcada per l'objectiu final, l'elaboració d'un anàlisi d'una obra d'art que se'ls haurà assignat. Es tracta del desglossament de l'apartat sis del tema per a treballar la publicitat dins el comerç i el turisme, a partir de la representació de la figura humana. S'intentarà que les classes siguin el més dinàmiques possibles amb la intenció de que l'alumnat creï el seu propi material. Per tal de dur a terme i desenvolupar correctament el treball, en la primera sessió ens dedicarem a tractar els aspectes teòrics més rellevants de la publicitat, havent realitzat abans una pluja d'idees per treballar el que coneixen ells sobre la publicitat, el comerç i el turisme, en relació a l'ideal de bellesa. Un cop realitzada aquesta primera introducció dins el tema, es continuarà amb l'eix cronològic iniciat anteriorment, en paral·lel al que es pugui realitzar amb els fets històrics, serà com una ampliació amb el que quedaran

destacades algunes èpoques des del punt de vista artístic. Aquest eix s'anirà treballant al llarg dels diferents cursos per tant no es finalitzarà fins al quart curs. En aquesta sessió també es prepararà en petits grups una breu enquesta que es realitzarà dins l'aula en la propera sessió. En la següent sessió, els alumnes realitzaran l'enquesta a un publicista dins l'aula però on també han d'estar atents a que preguntin els seus companys. En una altra sessió, en petits grups es realitzarà l'anàlisi de les imatges publicitàries que se'ls hi assignin per grup i un anàlisi de l'entrevista. Una passa més és un cop finalitzat el comentari, s'ha de realitzar una comparació entre les obres comentades els cursos passats i la que acaben de comentar de la publicitat. En la tercera sessió, es realitzarà la preparació de la presentació per a l'exposició oral sobre el seu comentari i el que considerin més rellevant dels seus qüestionaris i comparacions. El fet de que es treballi dins l'aula es deu a que així el docent pot guiar i aclarir els possibles dubtes dels alumnes, al mateix temps que es redueix la càrrega de feina a casa sobretot tractant-se d'un treball grupal.

A tot això cal afegir, que es vol potenciar la intervenció dels alumnes dins l'aula, per tant a més de realitzar una exposició oral, la resta de companys poden realitzar algunes preguntes referents a l'obra exposada o els problemes que poden haver tingut.

Els tipus d'agrupaments que més s'empraran durant aquesta Unitat Didàctica seran en grup petit.

Materials i recursos didàctics

Els materials que s'empraran per tal de dur a terme aquesta Unitat Didàctica seran:

- El guió elaborat pel professor/a per a realitzar el comentari i l'enquesta.
- Pissarra digital, projector i ordinador (tan pel professor com els alumnes).

Els recursos didàctics que s'empraran són:

- Per al professor: Bibliografia i Web grafia.
- Per als alumnes: Web grafia seleccionada.

Procediments		
Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació Final
<p><u>1ª Activitat</u>: Dramatització</p> <p><u>Percentatge</u>: 0%</p> <p>No es tindrà en compte ja que es tracta d'extreure la idea en que conceben el gust de l'època barroca els alumnes.</p>	<p>Realització del treball.</p> <p><u>Percentatge</u>: 50%</p> <p>Aquest treball s'avaluarà mitjançant el quadern d'observació del professor/a, es tindrà en compte els alumnes que tenen una actitud favorable vers el treball en grup, així com el comportament dins l'aula i amb els companys tan a nivell de grup petit com de grup aula.</p>	<p>Treball Escrit i Exposició Oral.</p> <p><u>Percentatge</u>: 50%</p> <p>El 50% es dividirà amb un 35% l'entrega del treball escrit i un 15% l'exposició oral del comentari artístic, el més rellevant del seu qüestionari i la seva comparativa, a més de recollir els comentaris dels cursos anteriors. Es valorarà l'entrega del treball de forma puntual, i que no hi hagi grans faltes d'ortografia.</p>

El culte al cos a l'art contemporani (4^t ESO)

Objectius Didàctics

1. Identificar les característiques més rellevants de l'art contemporani.
2. Analitzar les obres d'art.
3. Comparar l'ideal de bellesa a l'antiga Grècia, al Barroc, la publicitat i l'art contemporani.
4. Comprendre l'abast i la influència de l'art contemporani en la societat.
5. Reflexionar sobre l'evolució de la representació de la figura humana dins l'art.

Continguts

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. L'ideal de bellesa al segle XIX.	1. Preguntes orals	1. Actitud favorable vers la matèria.
2. L'ideal de bellesa al segle XX.	2. Anàlisi de imatges.	2. Col·laboració amb els companys dins l'aula i el grup de feina.
	3. Elaboració d'un eix cronològic.	3. Constància en la realització de les activitats.
	4. Realització d'una breu enquesta	

Competències que es treballen

Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència social i ciutadana	1.1. Comparar imatges per
2. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	comprendre l'evolució de la societat
3. Competència cultural i artística	2.1. Realitzar entrevistes
4. Competència en comunicació lingüística	3.1. Identificar les característiques pròpies de l'art contemporani.
5. Competència matemàtica	3.2. Analitzar les obres d'art.
6. Competència per aprendre a	3.3. Comprendre que hi ha una evolució d'estils artístics.

<p>aprendre</p> <p>7.Autonomia i iniciativa personal</p>	<p>4.1. Realitzar una exposició oral a partir del treball escrit</p> <p>5.1. Elaborar un eix cronològic</p> <p>6.1. Conèixer i emprar les pautes per a realitzar el treball</p> <p>7.1. Recerca de la informació per al treball</p>
--	---

Temporització de les activitats d'ensenyament-aprenentatge

1 ^a Sessió	<p><u>Activitat Inicial</u>: Preguntes Orals</p> <p><u>Activitat de Desenvolupament</u>: 1. L'ideal de bellesa al segle XIX i 2. L'ideal de bellesa al segle XX.</p> <p><u>Activitat de Consolidació 1</u>: Elaboració d'un eix cronològic</p> <p><u>Activitat de Consolidació 2</u>: Elaboració d'una breu enquesta.</p>
2 ^a Sessió	<p><u>Activitat de Consolidació 3</u>: Entrevista als alumnes de batxiller i ESO del centre.</p>
3 ^a Sessió	<p><u>Activitat de Consolidació 4</u>: Elaboració d'un comentari artístic i una comparativa amb l'obra grega, barroca i la publicitat.</p> <p><u>Activitat de Consolidació 5</u>: Anàlisi dels resultats de l'enquesta.</p>
4 ^a Sessió	<p><u>Activitat de Consolidació 6</u>: Finalització del treball seguint les pautes, elaboració de les reflexions personals.</p>

5ª Sessió	<u>Activitat de Consolidació 7</u> : Preparació de l'exposició i preguntes per als companys
6ª Sessió	<u>Activitat de Consolidació 8</u> : Preparació exposició per a final de curs a nivell d'aula.
7ª Sessió	<u>Sessió Avaluativa</u> : Entrega del treball escrit i exposició oral.

Activitats d'atenció a la diversitat

En aquest tema no es presentaran activitats d'atenció a la diversitat ja que treballarà en grup i dins l'aula. En el cas de que hi hagués qualche cas excepcional es plantejarien les següents activitats:

Activitat de Consolidació 1: Completar un eix cronològic.

Activitat de Consolidació 2: Comparació d'imatges d'obres d'art contemporani amb altres d'art grec, barroc i la publicitat.

Activitat de Consolidació 3: Elaborar unes quantes preguntes per a realitzar per al publicista i unes altres per als companys el dia de l'exposició.

Activitat Avaluativa: Relacionar cada obra d'art amb el grup de companys que l'exposen, identificar el títol de l'obra i la data, i realitzar les preguntes preparades a l'activitat 3. Adjuntar les activitats realitzades en aquesta unitat i fer una breu reflexió del que ha après.

Metodologia

La metodologia que emprarem per a dur a terme aquesta Unitat Didàctica ve molt marcada per l'objectiu final, l'elaboració d'un anàlisi d'una obra d'art que se'ls haurà assignat. Es tracta del darrer tema del primer bloc del currículum on es treballa l'art i la cultura de l'època contemporània, a partir de la representació de la figura humana. S'intentarà que les classes siguin el més dinàmiques possibles amb la intenció de que l'alumnat creï el seu propi material. Per tal de dur a terme i desenvolupar correctament el treball, en la primera sessió ens dedicarem a tractar els aspectes teòrics més rellevants de l'art contemporani del segle XIX i XX, havent realitzat abans una pluja d'idees a partir de la resposta a preguntes orals per treballar el que coneixen ells sobre l'art contemporani, en relació a l'ideal de bellesa. Un cop realitzada aquesta primera introducció dins el tema, es finalitzarà l'eix cronològic iniciat als cursos anteriors, en paral·lel al que es pugui realitzar amb els fets històrics, serà com una ampliació amb el que quedaran destacades algunes èpoques des del punt de vista artístic. Aquest eix es finalitzarà en aquest darrer curs de l'ESO. En aquesta sessió també es prepararà en petits grups una breu enquesta que es realitzarà a alumnes de batxillerat i de el primer cicle de l'ESO al centre. En la següent sessió, els alumnes en petits grups es realitzarà l'anàlisi de les imatges d'art contemporani que se'ls hi assignin per grup. Una passa més és un cop finalitzat el comentari, s'ha de realitzar una comparació entre les obres comentades els cursos passats i la que acaben de comentar d'art contemporani, a més de l'anàlisi de les enquestes. En la quarta sessió, es finalitzarà el treball que han anat desenvolupant al llarg dels quatre cursos juntament amb les reflexions finals de forma individual. En les dues següents sessions es prepararan tan l'exposició oral dins l'aula i les preguntes per als companys com a nivell d'aula l'exposició sobre els fets més rellevants dels seus treballs d'investigació sobre l'ideal de bellesa o culte al cos. El fet de que es treballi dins l'aula es deu a que així el docent pot guiar i aclarir els possibles dubtes dels alumnes, al mateix temps que es redueix la càrrega de feina a casa sobretot tractant-se d'un treball grupal.

A tot això cal afegir, que es vol potenciar la intervenció dels alumnes dins l'aula, per tant a més de realitzar una exposició oral, la resta de companys poden realitzar algunes preguntes referents a l'obra exposada o els problemes que poden haver tingut.

Els tipus d'agrupaments que més s'empraran durant aquesta Unitat Didàctica seran en grup petit.

Materials i recursos didàctics

Els materials que s'empraran per tal de dur a terme aquesta Unitat Didàctica seran:

- El guió elaborat pel professor/a per a realitzar el comentari, l'enquesta, el treball complet i l'exposició al centre.
- Pissarra digital, projector i ordinador (tan pel professor com els alumnes).

Els recursos didàctics que s'empraran són:

- Per al professor: Bibliografia i Web grafia.
- Per als alumnes: Web grafia seleccionada.

Procediments		
Avaluació Inicial	Avaluació formativa	Avaluació Final
<p><u>1ª Activitat:</u> Preguntes Orals</p> <p><u>Percentatge:</u> 0%</p> <p>No es tindrà en compte ja que es tracta d'extreure la idea en que conceben el gust de l'època barroca els alumnes.</p>	<p>Realització del treball.</p> <p><u>Percentatge:</u> 40%</p> <p>Aquest treball s'avaluarà mitjançant el quadern d'observació del professor/a, es tindrà en compte els alumnes que tenen una actitud favorable vers el treball en grup, així com el comportament dins l'aula i amb els companys tan a nivell de grup petit com de grup aula.</p>	<p>Treball Escrit i Exposició Oral.</p> <p><u>Percentatge:</u> 60%</p> <p>El 60% es dividirà amb un 20% l'entrega del treball escrit i un 10% l'exposició oral del comentari artístic, el més rellevant del seu qüestionari i la seva comparativa.</p> <p>Un cop entregat el Treball disposaran d'una setmana per a entregar el treball final, amb un 30% de la nota, de forma individual on es recolliran els comentaris dels cursos anteriors i una reflexió final a títol personal cada alumne. Es valorarà l'entrega del treball de forma puntual, i que no hi hagi grans faltes d'ortografia.</p>

8.2. Pautes per a desenvolupar el treball (Annex B)

Les Activitats:

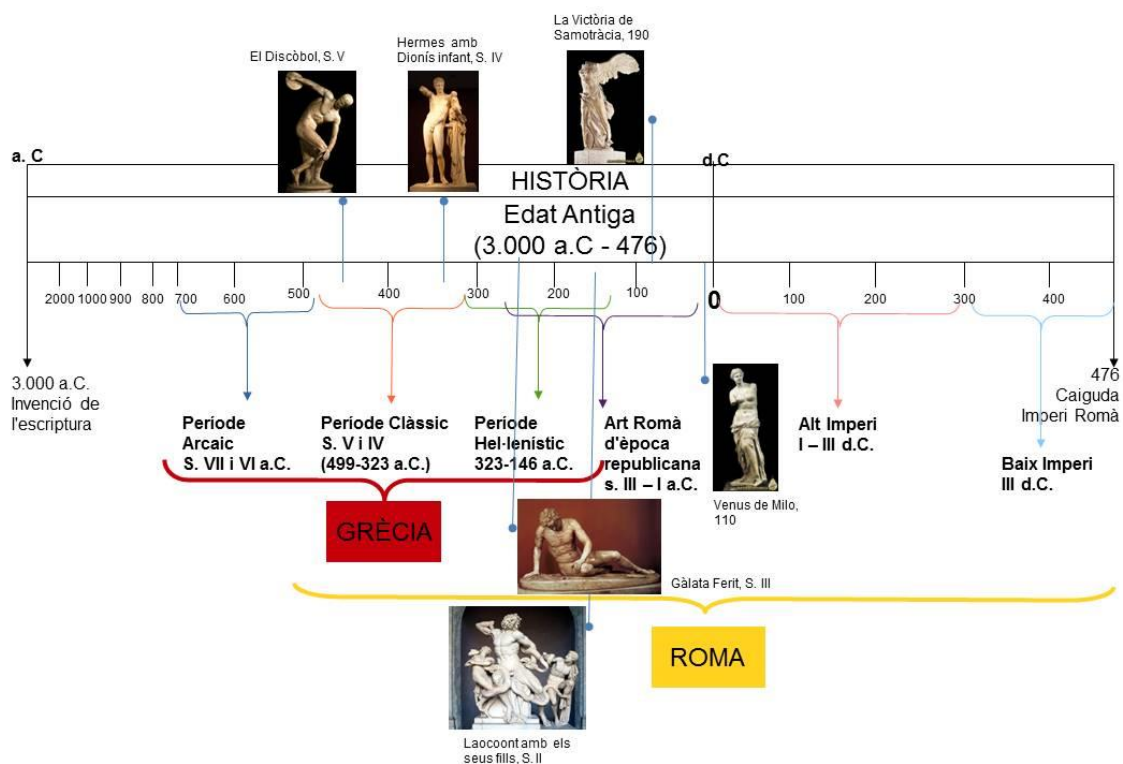
En aquest annex es presenten totes les activitats que es duran a terme al llarg dels diferents cursos per a treballar el tema del culte al cos. Dins aquest annex trobarem: l'eix cronològic, la selecció d'imatges per a cada curs, les pautes dels comentaris, les entrevistes i les exposicions, etc.

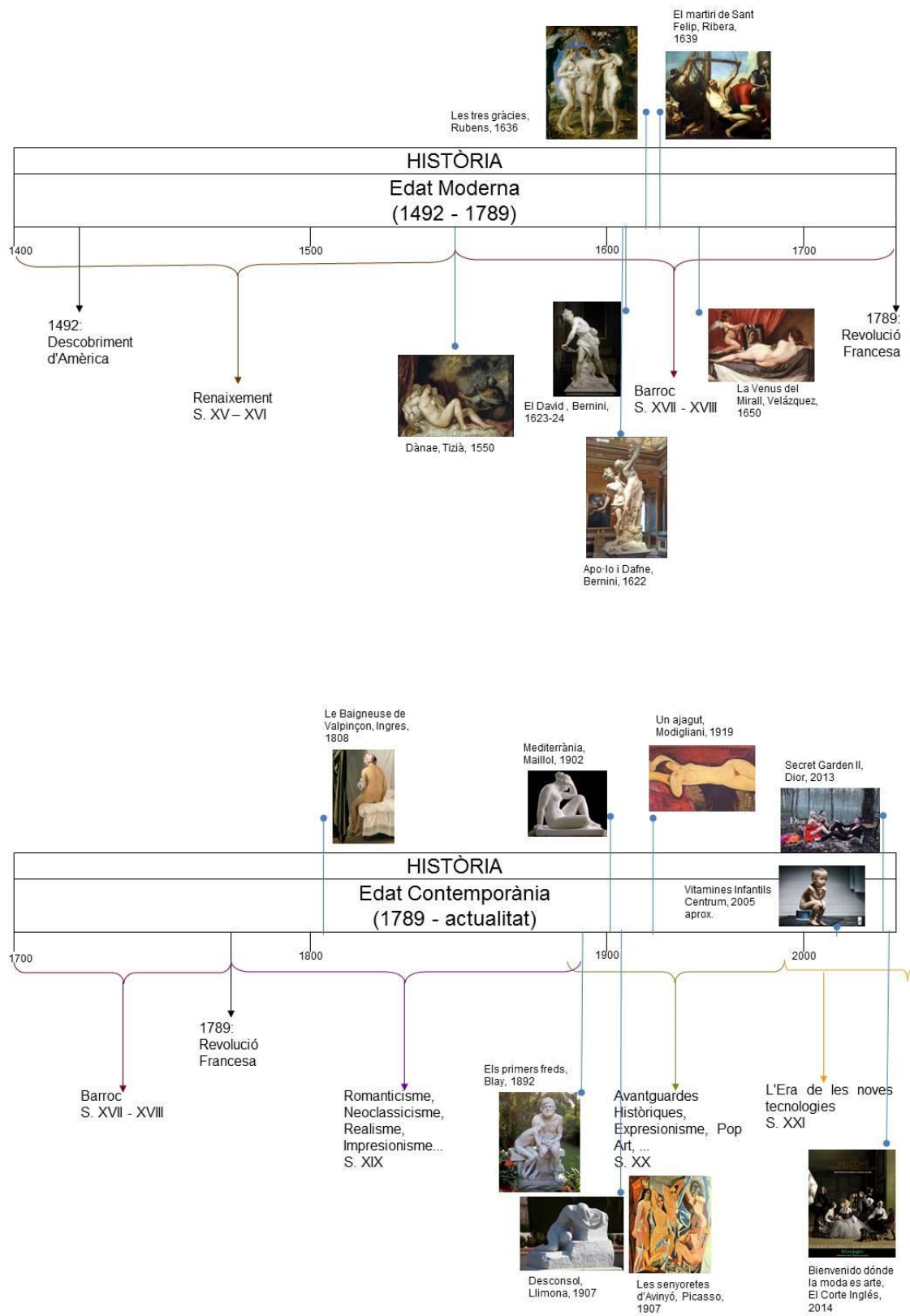
Eix Cronològic:

Cada eix cronològic que realitzeu ha d'estar compost per:

1. Títol de l'etapa històrica que es treballa (Prehistòria, Edat Antiga, Edat Mitjana, Edat Moderna, Edat Contemporània).
2. Les dates que marquen l'inici i el final de cada etapa.
 - a. A partir d'aquestes anar marcant cada 100 anys amb una línia
3. Els períodes artístics més rellevants que s'han treballat a classe.
4. Ubicar les obres treballades dins el període corresponent .

Alguns exemples són:

Selecció de les imatges a comentar per curs:

Les imatges seleccionades per a treballar a 1^r d'ESO són:

El Discòbol, Miron, S. V

Hermes amb Dionís infant, Praxítel·les, S. IV a.C.

Gàlata ferit, S. III

Laocoont amb els seus fills, S. II a.C.

Venus de Milo, 110 a.C.

La victòria de Samotràcia, 190 a.C.

Les imatges seleccionades per a treballar a 2ⁿ d'ESO són:

Les tres gràcies, P. Rubens,
1636

El David, G. Bernini, 1623-24

El martiri de Sant Felip, Ribera, 1639

La Venus del Mirall, Velázquez, 1650

Dánae, Tiziano, 1550

Apol·lo i Dafne, Bernini, 1622

Les imatges i vídeos seleccionats per a treballar a 3^r d'ESO són:

Secret Garden II, Dior, 2013

Bienvenido dónde la moda es arte,
El Corte Inglés, 2014

Vitamines Infantils Centurm, 2005 aprox.

Anunci *La lechera Dalky*:

https://www.youtube.com/watch?v=LHWqllh_mik

Anunci *Fahrenheit Absolute* by Dior:

<https://www.youtube.com/watch?v=KWbxYDkloFk>

Anunci *The one sport* by Dolce & Gabbana:

<https://www.youtube.com/watch?v=cMGhXqAtrWQ>

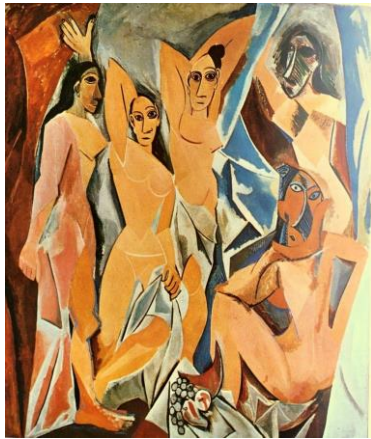
Les imatges seleccionades per a treballar a 4^t d'ESO són:

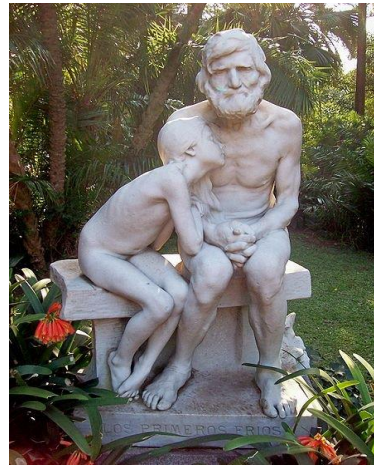
Nu ajaüt, Modigliani, 1919

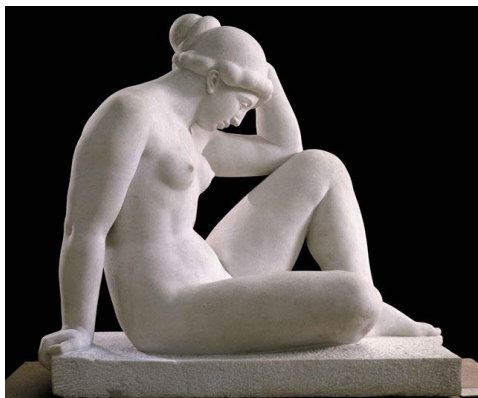
Le baigneuse de Valpinçon, Ingres, 1808

Les senyorettes d'Avinyó, Picasso, 1907

Els primers freds, Blay, 1892

Mediterrània, Maillol, 1902

Desconsol, Llimona, 1907

Comentari:

1. Identificació General:

En aquest apartat es presenten de forma clara i breu els cinc aspectes fonamentals:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística

2. Temàtica i identificació iconogràfica:

És important en l'anàlisi d'una obra pictòrica o escultòrica identificar la seva temàtica i la seva iconografia. Hem d'identificar si es tracta de:

- Pintura religiosa, mitològica, retrat o autoretrat o escena costumista.
- Identificar la iconografia responent a la següent pregunta: Què es representa a l'escena i quin és el seu significat iconogràfica?

3. Aspectes tècnics i formals:

Aquí hem d'analitzar les qüestions de tècnica i forma que presenta qualsevol obra d'art (escultura o pintura). Hem d'assenyalar:

- Suport o material en que està feta l'obra (fusta, tela, pintura mural, etc.)
- Tècnics pictòrica emprada per a la seva realització
- Tipus de composició que presenta (simetria, agrupació de figures, la composició, etc.)
- Perspectiva (pot ser: lineal, aèria, jeràrquica, en escorç, etc.)
- Llum i la seva distribució dins l'obra
- Color (primaris/secundaris, càlids/fred, harmònics/complementaris).

4. Contexte historicoartístic de l'obra i del seu autor:

En aquest apartat hem de parlar de l'autor de l'obra comentada, però també del context històric on s'emmarca l'obra. És aquí on hem de parlar de l'ideal de bellesa de l'època a partir de la informació que ens dóna la obra (Fer un reflexió).

5. Comparativa amb altres obres d'art:

Aquí hem de realitzar una comparació a partir de similituds i diferències entre les diferents obres que anirem analitzant al llarg dels diferents cursos.

6. Bibliografia i/o Web grafia:

- Llinatge, inicial del nom (any de publicació). *Títol de l'obra*. Ciutat d'edició: editorial.
- Nom de la web, Autor si s'indica. Direcció web [Data de consulta: --/--/---].

Entrevistes:

1. Entrevista a la família, 1^r ESO:

Es tracta de demanar als pares, germans, avis, oncles, etc. les preguntes que hem realitzat a l'aula referents a l'art grec i el culte al cos.

Possibles preguntes poden ser:

- Què entens tu per culte al cos?
- És diferent la imatge que tenim del cos ara a la que tenien els grecs?
- Creus que les escultures gregues representaven la realitat de la figura humana o només un ideal imaginari?
- Voldries aconseguir aquest cos? Creus que és possible?

2. Entrevista als veïns a partir de imatges comparades, 2ⁿ ESO:

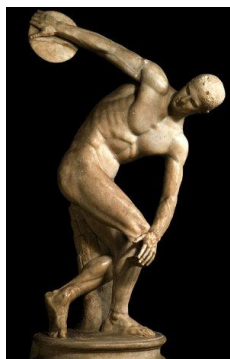
Un cop realitzades les preguntes i seleccionades les imatges a l'aula es tracta de fer l'enquesta als veïns de casa. Un exemple pot ser:

- Què prefereixes el cos de la imatge A o B? Perquè?
- Quina imatge consideres que representa la figura humana amb més fidelitat?
- Quina imatge s'aproxima més al teu ideal de bellesa de la figura humana?

Possibles imatges per a comparar poden ser:

La Venus de Milo.

El Discòbol, Miró.

Les tres Gràcies, Rubens

El David, Bernini.

3. Entrevista a un publicista 3^r ESO:

Heu de pensar entre tres i quatre preguntes per a realitzar al publicista que vindrà a la classe. Per exemple podeu demanar:

- Per què la imatge publicitària capta tan l'atenció de la societat?
- Les imatges que representen cossos ideals són reals o estan modificats informàticament?
- Per què no es representen cossos reals?

4. Entrevista a companys de batxiller i ESO, 4^t ESO:

Es tracta de pensar preguntes per a realitzar a la resta d'alumnes del centre, tan d'ESO com de batxiller en relació a tot el que hem treballat. Alguns exemples poden ser:

- Com és, segons tu, el cos perfecte? Creus que es pot aconseguir?
- Penses que la publicitat influeix en la manera de veure el cos ideal?
- És el mateix un cos ideal i un cos real, i un de saludable?
- A l'antiga Grècia, l'Europa del segle XVIII i la del segle XX, creus que tenien el mateix concepte de cos perfecte que a l'actualitat?
- Què faries tu per aconseguir el que tu consideres un cos perfecte?

5. Preguntes per als companys el dia de l'exposició:

Heu de pensar entre dues i tres preguntes per grup per a realitzar als com en el moment en que exposen el seu treball. Exemples de preguntes són:

- Amb quines dificultats us heu trobat per a realitzar l'anàlisi?
- Va ser fàcil realitzar les entrevistes/enquestes/qüestionaris?
- Com us vàreu organitzar per a fer el treball?

L'anàlisi de les enquestes:

Per tal de dur a terme l'anàlisi de les diferents enquestes heu de respondre a les següents preguntes:

- La Societat sap el que és el culte al cos?
- Quina obra d'art s'apropa més a l'ideal dels entrevistats? És correspon amb la realitat?
- Diferencia realitat d'imaginari?
- És conscient la societat de la repercussió de la publicitat en la seva vida?

Format del treball segons el curs:

1^r ESO:

En aquest cas el treball ha d'estar format per els següents apartats:

- Portada
 - Títol, nom dels membres del grup, nom de l'assignatura, el curs i el centre.
- Índex
- Apartats 1, 2, 4 i 6 de les pautes del comentari
- Anàlisi de l'enquesta
- Annex: Adjuntar les enquestes emplenades

2ⁿ ESO:

El treball ha d'estar format per els apartats següents:

- Portada
 - Títol, nom dels membres del grup, nom de l'assignatura, el curs i el centre.
- Índex
- Apartats 1, 2, 4, 5 i 6 de les pautes del comentari
- Anàlisi de l'enquesta
- Conclusió: es tracta de destacar el que considereu més important.
- Annex: Adjuntar les enquestes emplenades

3^r ESO:

- Portada
 - Títol, nom dels membres del grup, nom de l'assignatura, el curs i el centre.
- Índex
- Apartats 1, 2, 4, 5 i 6 de les pautes del comentari
- Anàlisi de l'enquesta
- Conclusió: es tracta de destacar el que considereu més important.
- Annex: Adjuntar les enquestes emplenades

4^t ESO:

- Portada
 - Títol, nom dels membres del grup, nom de l'assignatura, el curs i el centre.
- Índex
- Apartats 1, 2, 3, 4, 5 i 6 de les pautes del comentari
- Anàlisi de l'enquesta
- Conclusió: es tracta de destacar el que considereu més important.
- Annex: Adjuntar les enquestes emplenades

Exposició Oral:

Aquesta pauta s'ha de seguir als quatre nivells d'ESO on es desenvoluparan els treballs puntuals. Es tracta d'explicar a la resta de companys aquelles qüestions que us han cridat més l'atenció, és una reflexió. L'exposició s'ha de presentar amb Power Point (el prepararem a l'aula) i ha de constar de:

1. Portada: Títol i nom dels membres del grup

2. Desenvolupament de l'exposició:

1. Identificació General:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística

2. La vostra Reflexió: Hem d'explicar el que considereu més rellevant del vostre treball com ara l'ideal de bellesa que presenta la vostra obra d'art i si és semblant a l'ideal de bellesa que teniu vosaltres.

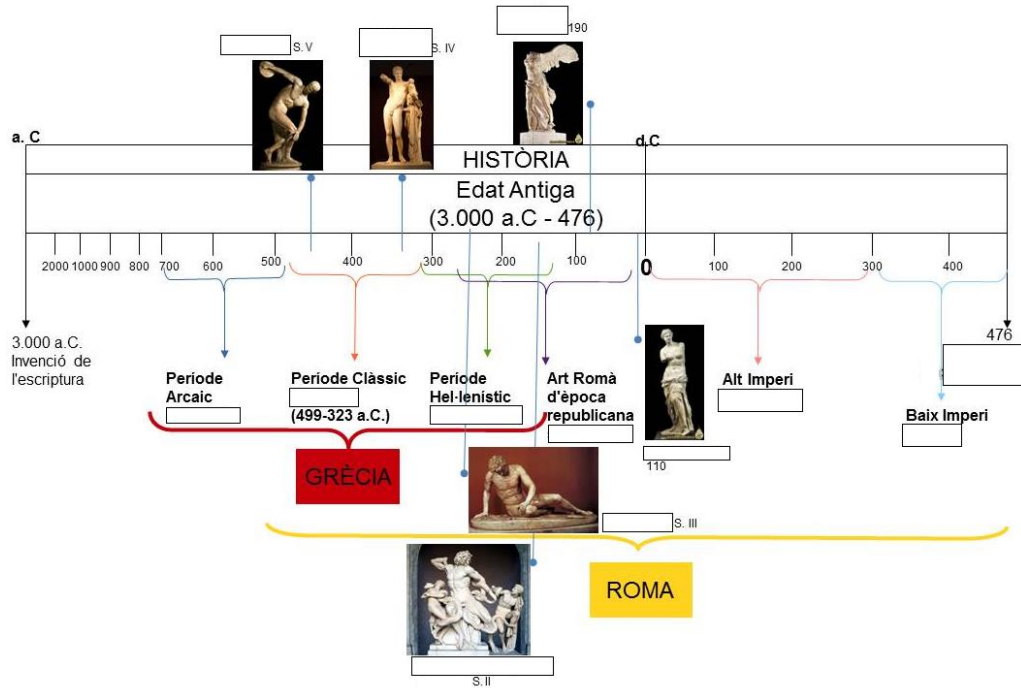
3. Bibliografia: citar la bibliografia o web grafia que hagueu emprat.

El temps per a realitzar l'exposició oral serà de cinc minuts, no cal que parlin tots els membres del grup, podeu seleccionar un portaveu!

Activitats Adaptades:

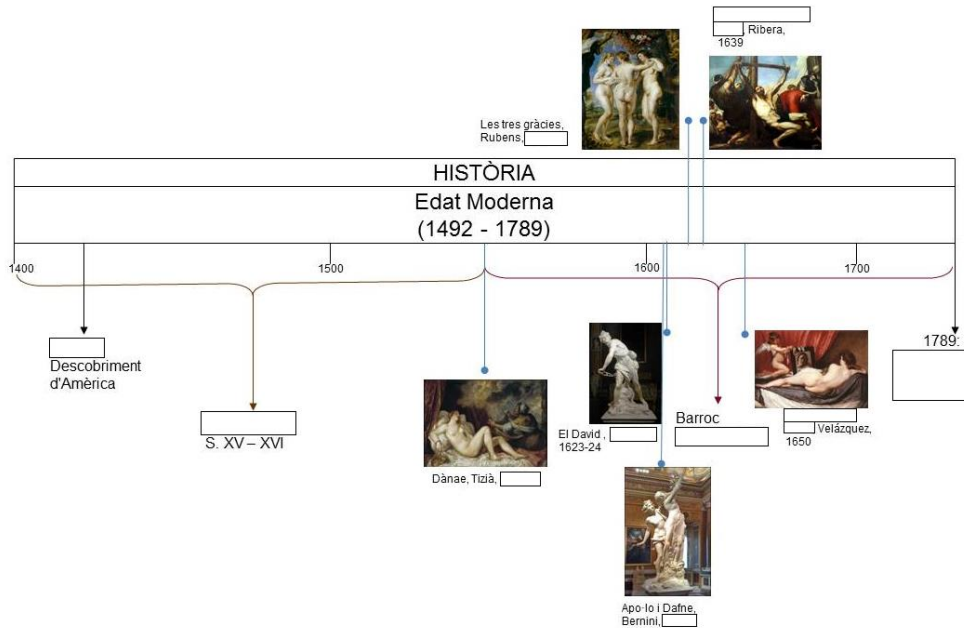
Activitat 1: Completa el següent eix cronològic:

Eix Cronològic a Completar a 1r d'ESO

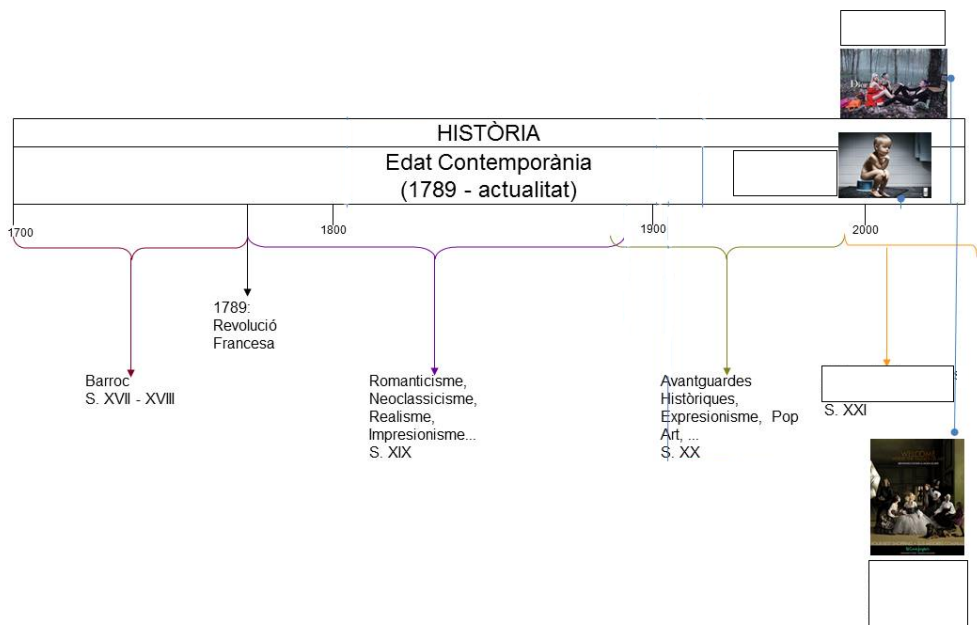
S.VII-VI a.C. – S.V-IV a.C – 323-146 a.C. – S.III-I a.C. – S.I-III d.C. – S.III d.C. –
 Caiguda Imperi Romà – El Discòbol – Hermes amb Dionís Infant – La
 Victòria de Samotràcia – Laocoont amb els seus fills – Gàlata ferit – Venus
 de Milo.

Eix Cronològic a Completar a 2n d'ESO

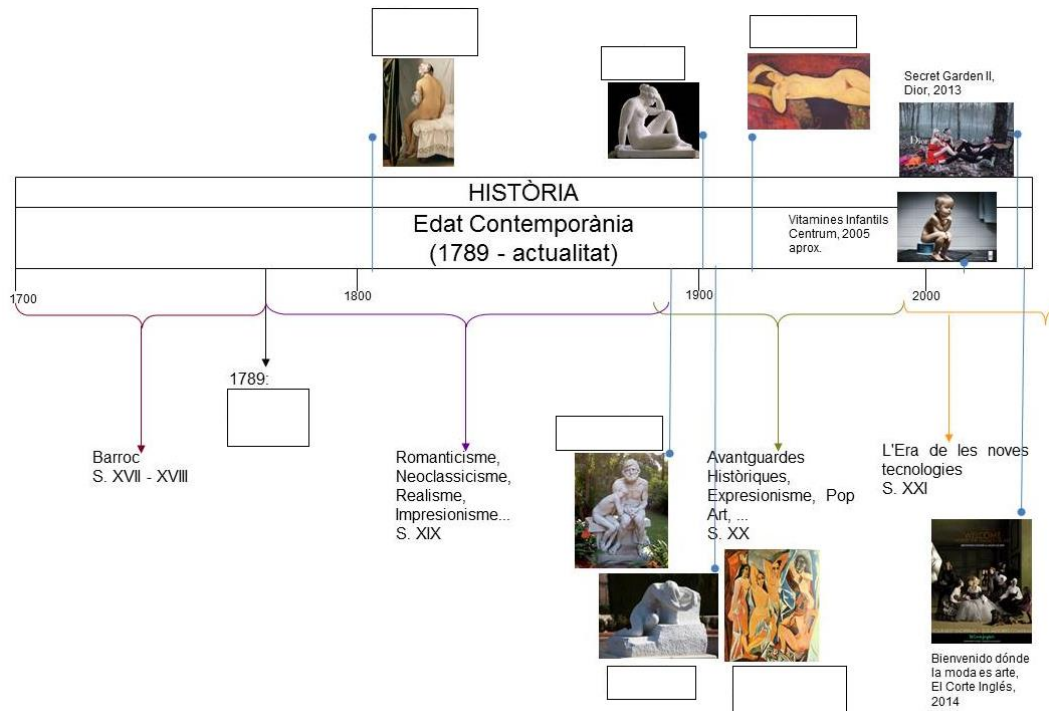
1492 – RENAIXEMENT – S.XVII-XVIII – Revolució Francesa – 1636 – El Martiri de Sant Felip – 1550 – Bernini – 1622 – La Venus del Mirall

Eix Cronològic a Completar a 3r d'ESO

L'Era de les Noves Tecnologies – Secret Garden II, Dior, 2013 – Bienvenido dónde la moda es arte, El Corte Inglés, 2014 – Vitamines Infantils Centrum, 2005 aprox.

Eix Cronològic a Completar a 4t d'ESO

Activitat 2: Comentari d'una obra d'art:

Identificació d'obres d'art: 1r d'ESO

Busca les imatges de les següents obres d'art.

- El Discòbol de Miron
- La Venus de Milo
- Laocoont amb els seus fills

Un cop les hagi trobat, fes-ne la fitxa tècnica seguint les pautes que venen a continuació:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística
- Què és el més rellevant?

Comentari d'una obra d'art: 2n d'ESO

Elegeix una de les següents imatges:

El David, G. Bernini, 1623-24

La Venus del Mirall, Velázquez, 1650

Un cop l'hagis elegit, fes-ne el comentari a partir de les següents pautes:

1. Identificació General:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística

2. Temàtica i identificació iconogràfica:

Hem d'identificar si es tracta de:

- Pintura religiosa, mitològica, retrat o autoretrat o escena costumista.
- Identificar la iconografia responent a la següent pregunta: Què es representa a l'escena?

3. Contexte historicoartístic de l'obra i del seu autor:

En aquest apartat hem de parlar de:

- l'autor de l'obra
- el context històric on s'emmarca l'obra.

4. Bibliografia i/o Web grafia:

- Llinatge, inicial del nom (any de publicació). *Títol de l'obra*. Ciutat d'edició: editorial.
- Nom de la web, Autor si s'indica. Direcció web [Data de consulta: --/--/---].

Comentari d'una obra d'art: 3r d'ESO

Elegeix una de les següents imatges:

Secret Garden II, Dior, 2013

Bienvenido dónde la moda es arte,
El Corte Inglés, 2014

Un cop l'hagis elegit, fes-ne el comentari a partir de les següents pautes:

1. Identificació General:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística

2. Temàtica i identificació iconogràfica:

Hem d'identificar si es tracta de:

- Pintura religiosa, mitològica, retrat o autoretrat o escena costumista.
- Identificar la iconografia responent a la següent pregunta: Què es representa a l'escena?

3. Contexte historicoartístic de l'obra i del seu autor:

En aquest apartat hem de parlar de:

- l'autor de l'obra
- el context històric on s'emmarca l'obra.

4. Bibliografia i/o Webgrafia:

- Llinatge, inicial del nom (any de publicació). *Títol de l'obra*. Ciutat d'edició: editorial.
- Nom de la web, Autor si s'indica. Direcció web [Data de consulta: --/--/---].

Comentari d'una obra d'art: 4t d'ESO

Elegeix una de les següents imatges:

Le baigneuse de Valpinçon, Ingres, 1808

Desconsol, Llimona, 1907

Un cop l'hagis elegit, fes-ne el comentari a partir de les següents pautes:

1. Identificació General:

- Títol de l'obra
- Autor
- Data aproximada
- Lloc de procedència / lloc on es situa actualment
- Estil o etapa artística

2. Temàtica i identificació iconogràfica:

Hem d'identificar si es tracta de:

- Pintura religiosa, mitològica, retrat o autoretrat o escena costumista.
- Identificar la iconografia responent a la següent pregunta: Què es representa a l'escena?

3. Context historicoartístic de l'obra i del seu autor:

En aquest apartat hem de parlar de:

- l'autor de l'obra
- el context històric on s'emmarca l'obra.

4. Comparació amb altres obres:

- Recorda les obres treballades als cursos anteriors i compara-les.

5. Bibliografia i/o Web grafia:

- Llinatge, inicial del nom (any de publicació). *Títol de l'obra*. Ciutat d'edició: editorial.
- Nom de la web, Autor si s'indica. Direcció web [Data de consulta: -/--/---].

Activitat 3: Preguntes per als companys el dia de l'exposició:

Pensa entre cinc i sis preguntes per a realitzar als teus companys quan exposin el seu treball. Exemples de preguntes són:

- Amb quines dificultats us heu trobat per a realitzar l'anàlisi?
- Va ser fàcil realitzar les entrevistes/enquestes/qüestionaris?
- Com us vàreu organitzar per a fer el treball?
- Què us ha agradat més, l'exposició o el treball escrit?
- Què us ha dut més feina?

Activitat 4: Observació de les exposicions i entrega de les activitats:

- a) Realitza les preguntes de l'activitat 3 als teus companys i anota les respostes.
- b) Prepara un dossier amb les activitats realitzades. Ha de constar de:
 1. Portada: Títol, Nom i Llinatges, Curs i Assignatura.
 2. Breu Índex: hi ha d'aparèixer els noms de les activitats.
 3. Cada una de les activitats:
 - L'eix Cronològic
 - El comentaria de l'obra d'art
 - Les preguntes per als companys
 - Les respostes a les preguntes
 - Respon a la següent pregunta: Què has après amb aquest tema?

8.3. Guió pel treball i l'exposició final (Annex C)

Treball Escrit:

Aquest treball es una recopilació dels anteriors treballs puntuals realitzats en grup i ha d'estar format per:

- Portada
 - Títol, nom de l'alumne, nom de l'assignatura, el curs i el centre.
- Índex
- Eixos Cronològics
- Hi ha de constar dels quatre treballs realitzats (Annex G):
 - Treball de l'art grec
 - Treball de l'art barroc
 - Treball de la publicitat
 - Treball de l'art contemporani
- Reflexions finals sobre el tema del culte al cos. Et pots ajudar de les següents preguntes:
 - T'ha estat útil treballar la qüestió del culte al cos?
 - Abans de començar el treball quina era el teu ideal de bellesa?
 - Ha canviat un cop finalitzat el treball?
 - Veus d'una altra manera el teu aspecte físic i dels altres?
 - El concepte del culte al cos ha evolucionat al llarg de les diferents èpoques?
 - Baix la teva opinió quina s'apropa més a la representació del cos real? I saludable?
 - Creus que el no saber diferenciar l'ideal de bellesa de la realitat del cos humà et pot dur a problemes de salut? Quins?
- Conclusió: es tracta de destacar el que consideris més important.

Exposició al Centre:

Es realitzarà una selecció d'una obra per a cada grup classe, així el primer que hem de fer es seleccionar una de les quatre etapes que hem treballat. Una vegada feta aquesta primera passa es tracta de:

1. Seleccionarem l'obra que considerem més adient.
2. Elaborarem la identificació de l'obra.
3. Respondrem a les següents preguntes:
 1. Quin era/és l'ideal de bellesa a l'època grega, al segle XVIII, al segle XIX o XX, o a l'actualitat?
 2. En que s'assembla i es diferencia de la resta d'èpoques treballades?
4. Posarem un mateix títol per a tots els grups que cridi l'atenció, com per exemple: Descobreix que és el culte al cos!

8.4. Avaluació (Annex D)

La Rúbrica per al Quadern d'Observació

Quadern d'Observació	SI	NO	Observacions
1.Elabora l'eix cronològic			
2.Participa en l'elaboració de l'enquesta del seu grup			
3.Participa i coopera en el comentari artístic en grup			
4.Respecte els torns de paraula i les opinions de la resta de companys a nivell de grup i d'aula			
5.Participa i proposa idees en la preparació de l'exposició oral			
6.Realitza les feines assignades pel grup de treball			

Les Rúbriques d'Avaluació a 1r d'ESO

Rúbrica Avaluació Treball Escrit (3 punts = 30% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.5 punts)		
1.Apareix el títol		
2.L'alumne s'identifica		
3.Apareix el nom de la matèria, el curs i el nom del centre		
4. Índex		
5.Annex de les entrevistes		
B)Continguts del Treball (2 punts)		
6.Identificació de l'obra		
7.Temàtica i identificació iconogràfica		
8.Context històric de l'obra i l'autor		
C)Fonts (0.5 punts)		
9.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 3 PUNTS		

Rúbrica Avaluació Exposició Oral (1 punt = 10% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Format de presentació: presenta portada		
2.Claredat, ordre i ús del temps de l'exposició		
B)Continguts del Treball (0.5 punts)		
3.Ritme de l'exposició dels continguts		
4.S'identifica l'obra: la fitxa tècnica		
5.Les reflexions del grup són clares		
C)Fonts (0.25 punts)		
6.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 1 PUNTS		

Les Rúbriques d'avaluació a 2n d'ESO

Rúbrica Avaluació Treball Escrit (3 punts = 30% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Apareix el títol		
2.L'alumne s'identifica		
3.Apareix el nom de la matèria, el curs i el nom del centre		
4. Índex		
5.Annex de les entrevistes		
B)Continguts del Treball (2.5 punts)		
6.Identificació de l'obra		
7.Temàtica i identificació iconogràfica		
8.Context històric de l'obra i l'autor		
9.Comparativa amb altres obres treballades		
10.Conclusió		
C)Fonts (0.25 punts)		
11.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 3 PUNTS		

Rúbrica Avaluació Exposició Oral (1 punt = 10% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Format de presentació: presenta portada		
2.Claredat, ordre i ús del temps de l'exposició		
B)Continguts del Treball (0.5 punts)		
3.Ritme de l'exposició dels continguts		
4.S'identifica l'obra: la fitxa tècnica		
5.Les reflexions del grup són clares		
C)Fonts (0.25 punts)		
6.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 1 PUNTS		

Les Rúbriques d'avaluació a 3r d'ESO

Rúbrica Avaluació Treball Escrit (3.5 punts = 35% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Apareix el títol		
2.L'alumne s'identifica		
3.Apareix el nom de la matèria, el curs i el nom del centre		
4. Índex		
5.Annex de les entrevistes		
B)Continguts del Treball (3 punts)		
6.Identificació de l'obra		
7.Temàtica i identificació iconogràfica		
8.Context històric de l'obra i l'autor		
9.Comparativa amb altres obres treballades		
10.Conclusió		
C)Fonts (0.25 punts)		
11.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 3 PUNTS		

Rúbrica Avaluació Exposició Oral (1.5 punt = 15% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Format de presentació: presenta portada		
2.Claredat, ordre i ús del temps de l'exposició		
B)Continguts del Treball (1 punts)		
3.Ritme de l'exposició dels continguts		
4.S'identifica l'obra: la fitxa tècnica		
5.Les reflexions del grup són clares		
C)Fonts (0.25 punts)		
6.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 1 PUNTS		

Les Rúbriques d'avaluació a 4t d'ESO

Rúbrica Avaluació Treball Escrit (2 punts = 20% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.5 punts)		
1.Apareix el títol		
2.L'alumne s'identifica		
3.Apareix el nom de la matèria, el curs i el nom del centre		
4. Índex		
5.Annex de les entrevistes		
B)Continguts del Treball (1 punts)		
6.Identificació de l'obra		
7.Temàtica i identificació iconogràfica		
8.Aspectes tècnics i formals		
9.Context històric de l'obra i l'autor		
10.Comparativa amb altres obres treballades		
11.Conclusió		
C)Fonts (0.5 punts)		
12.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 2 PUNTS		

Rúbrica Avaluació Exposició Oral (1 punt = 10% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Format de presentació: presenta portada		
2.Claredat, ordre i ús del temps de l'exposició		
B)Continguts del Treball (0.5 punts)		
3.Ritme de l'exposició dels continguts		
4.S'identifica l'obra: la fitxa tècnica		
5.Les reflexions del grup són clares		
C)Fonts (0.25 punts)		
6.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 1 PUNTS		

Rúbrica Avaluació Final Treball Individual (3 punts = 30% de la nota)	SI	NO
A)Aspectes Formals (0.25 punts)		
1.Apareix el títol		
2.L'alumne s'identifica		
3.Apareix el nom de la matèria, el curs i el nom del centre		
4. Índex		
B)Continguts del Treball (2.5 punts)		
5.Treball de l'art grec: comentari, anàlisi enquestes i annex		
6.Treball de l'art barroc: comentari, anàlisi enquestes, conclusions i annex		
7.Treball de la publicitat: comentari, anàlisi enquestes, conclusions i annex		
8. Treball de la publicitat: comentari, anàlisi enquestes, conclusions i annex		
9.Reflexions finals individuals		
10. Conclusió		
C)Fonts (0.25 punts)		
11.La bibliografia està citada correctament i de forma ordenada		
TOTAL SOBRE 3 PUNTS		

La Rúbrica de la Coavaluació

Rúbrica de Coavaluació	SI	NO	Perquè?
1.Han treballat tots els membres del grup per igual?			
2.Hi ha hagut problemes dins el grup amb com fer el treball?			
3.Tots els teus companys han aportat idees per al treball?			
4.Consideres que els teus companys ha sabut treballar en grup?			
5.Digues aspectes que podrien millorar els teus companys:			

La Rúbrica de l'Autoavaluació

Rúbrica d'Autoavaluació	SI	NO	Perquè?
1.Creus que has sabut treballar amb grup?			
2.Has tingut problemes amb els teus companys de grup?			
3.Què has après amb aquest treball?			
4.Què no has entès del treball?			
5.Digues aspectes que podrien millorar els teus companys:			